

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

26 iulie - 1 august 1995
(Anul XXVIII)

29

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

*Sîngele aprins
și
zîmbetul veciei*

(pag. 8-9)

CARAGIALE ȘI BUZĂUL

(pag. 10)

Inchisoarea

O povestire
de
Bernard Malamud

(pag. 14-15)

O lucrare
necunoscută
a lui
Brâncuși

(pag. 11)

Complexe
și
resentimente

(pag. 3)

Atleții
bucătăriei

(pag. 2)

Albii și roșii

CU DOUĂ DECENII în urmă, începuse să circule ideea împărțirii scriitorilor români contemporani în "albi" și "roșii". Nu știu exact cine a lansat-o. Mi se pare că ideea a pornit de la Ion Cristoiu, care, ca redactor-șef al *Suplimentului Literar al Scînteii Tineretului* (SLAST), o folosea în cadrul unei anumite politici culturale. "Roșii" fiind scriitorii devotați oficialității comuniste, "albii" erau aceia care îi rezistau. Era vorba de o rezistență în forme specifice, literare, nu de o disidență. Disidenții nici nu intrau în vreun calcul de politică a presei culturale, fiindcă n-aveau drept de semnătură și numele nu le putea fi nici măcar menționat. Las acum la o parte natura inspirației lui Ion Cristoiu (foarte convins, cînd a murit Marin Preda, că "albii" nu mai au șansă în lupta lor cu "roșii" lui Eugen Barbu), spre a veni la tema propriu-zisă a editorialului meu. Mulți scriitori se plîng astăzi de existența unei rupturi în sînul breslei noastre, a unor tabere și se referă nostalgic la vechiul regim, cînd scriitorimea s-ar fi aflat unită în fața cenzurii și a ingerințelor oficialității comuniste. După cum s-a putut constata chiar din debutul editorialului, această solidaritate n-a existat în fond niciodată.

Comunismul ne-a oferit trei categorii de scriitori: obedienții ("roșii"), rezistenței ("albii") și disidenții. Spre onoarea noastră, numărul rezistențelor a fost, cel puțin după 1965, suficient de mare pentru a ține piept corului de lăudători ai regimului. Mai mult: majoritatea scriitorilor valoroși era "albă". Critica adevărată a încetat, de la un moment dat, să omologheze operele "roșilor". În felul acesta, judecata estetică devenise implicit judecată politică, deși nici un critic nu era dispus să recunoască deschis faptul, cîtă vreme autonomia esteticului era singura armă recunoscută, admisă. Numărul celor gata oricînd să consacre lui Nicolae și Elenei Ceaușescu innuri ori panegirice a scăzut continuu. Spre sfîrșitul dictaturii, exista un soi de "curte" de literați în jurul tronului, mereu aceiași la fiecare sărbătoare. Destui dintre maeștrii cîntăreți de odinioară se retrăseseră. Printre tineri, amatorii de ode erau puțini. Se părea că oficialitatea se împăcase cu ideea și apela cu încredere la cei cîțiva lăudători de serviciu.

Astăzi nu se mai poate vorbi de scriitori care țin cu puterea și de scriitori care țin cu opoziția decît dacă ne referim la atitudinile lor direct politice. Arta nu mai este "albă" sau "roșie". Înainte de 1989, scriitorii nu făceau politică iar culoarea le era dată de operele lor. După 1989, culoarea operelor a devenit indiferentă. Orice scriitor e liber să se angajeze nemijlocit de o parte sau de alta, consumîndu-și în afara operei energia politică. Aproape nu contează dacă unii sînt considerați simpatizanți ai puterii iar alții, ai opoziției. Categoria cea mai interesantă, sociologic și moral, este aceea a scriitorilor care se proclamă apolitici. Asupra lor voi reveni, fiindcă pun cu adevărat o problemă de înțelegere și clasificare.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăieș

Atleții bucătăriei

M-AM ÎNTREBAT, în repetate rânduri, dacă numai ticăloșia, calculul meschin și ordinele superiorilor secreți îi îndeamnă pe Vadim Tudor, Păunescu ori soții Vulpescu să joace cu atîta patimă cartea naționalismului gregar. Dacă ai sta să-i ascuți, ai fi convins că patria e ca și ștearsă de pe fața pămîntului, că dușmanii și-au masat tancurile la hotare și nu așteaptă decît căderea întunericului pentru a rade din temelii biata țărișoară. Mai mult, că numai vocile lor tunătoare sînt capabile să țină la distanță și la respect hidra iredentistă maghiară, rozătoarea bulgărească și imperialistul sovietic. Că numai ei, tribuni de Cotroceni, sînt gata să apere, cu prețul suprem al vieții, hotarele patriei. Că armata e coruptă, nedisciplinată, incapabilă și gata de trădare (vezi cazul scrisorii celor trei sute de vadimi), că românul e laș (altminteri, de ce-ar tremura ca varga douăzeci și trei de milioane de valahi înalți și verzi ca bradul, în fața a numai zece milioane de unguri ce se hrănesc total neigienic, de sub șeaua calului?), că opoziția e trădătoare. Ajunge însă o simplă privire aruncată acestor atleți ai bucătăriei, ai fleicilor și ai compo-turilor pentru a te umfla rîsul. Vadim - luptător pentru drepturile neamului? Cînd, unde și cum? Dacă n-ar fi body-guarzii, probabil că n-ar fi capabil să urce singur nici în ultra încăpătorul Mercedes. Păunescu, pavază a dem-nității naționale? Cum să apere el o națiune de gloanțele străinilor, cînd n-a fost capabil să se apere pe sine de scuipaturile conaționalilor?

E drept, dacă ar sta umăr lîngă umăr, cei doi tribuni lați în spate ar acoperi o bună parte din granițele țării. Mai ales înspre vest, de unde îi trage un groaznic curent al competiției. Nu întîmplător, în turburea tranzacție a Intercontinentalului, Păunescu s-a grăbit să-l felicite pe abilul afacerist român care le-a dat cu tifla americanilor de la Marriot. Veșnic dispus să se identifice cu victoriile românești, senatorul *king-size* aplaudă orice înfrîngere a străinului. Chiar dacă acestea sînt doar subtile modalități de a ne trage scaunul de sub fund. Însă în acest pompierism național stă o parte a explicației pe care o căutam la începutul rîndurilor de față. Și Păunescu, și Vadim sînt produse ale unei societăți construite în teroarea lui *unu*. Vă mai amintiți? Un singur cîrmaci, o singură voință, o singură națiune. Un singur antinevralgic, un singur poet național. Frica animalică de alteritate, de pluralitate a ajuns să le modifice însăși structura morală și psihică. Păunescu și Vadim se simt bine doar într-o lume de pigmei. Doar gregarismul, negarea individualității, mulțimile indistincte și analfabete sînt pe placul acestor distrugători ai fibrei morale a națiunii. Pentru ei, complexitatea e elitism, alteritatea *jidănișm* și valoarea - primejdie de moarte.

Sub presiunea propriului zic, Vadim și Păunescu se visă fel de Gulliveri în țara piticilor. Așa se și comportă - ca și cum ar fi singurii

oameni deplin într-un tărîm de subdezvoltați. Doar astfel se explică vulgaritatea fără limite a gazetelor pe care le tipărește Vadim și precaritatea intelectuală a "poeziilor" păunesciene. Baricadați în casele lor asemănătoare unor cetăți medievale inexpugnabile, ei dau lecții de bărbăție nației, dar tremură de frica unui fotograf care se plimbă pe strada lor. Cacialmiști prin vocație, profesiunea lor de căpății e pescuitul în ape tulburi. Vadim compune scrisori injurioase împotriva stăpînului de la Cotroceni iar apoi, cu o lipsă a șirei spinării care l-ar umple de scîrbă și pe ultimul locuitor al gropii lui Ouatu, retractează tot ce a scris.

Dacă pe vremea lui Ceaușescu ei erau viteji cu voie de la poliție, astăzi ei au devenit un fel de poliție cu voie de la Cotroceni. Aruncă în stînga și în dreapta amenințări, sudalme, împart cu anticipație mandate de arestare și expulzare și probabil că nu s-ar da în lături să se transforme în zbiri propriu-ziși. Și asta în numele a ce? În numele rolului indispensabil pe care-l joacă în menținerea la putere a catastrofalului regim Iliescu. Probabil că le supradi-mensionăm rolul și vedem în ei mai mult decît niște mercenari șantajabili, niște javre zgomotoase care se mișcă doar atît cît le permite lesa.

De fapt, vorbim despre ei, vorbim despre stăpînii lor. Despre cei care nu s-au jenat să-i ridice din noroiul în care-i aruncase zguduitura din decembrie '89 și să-i înalțe în poziții pe care, pe vremea cînd se întreceau să-l preamărească pe Ceaușescu, nici nu le-ar fi visat. Tristii clovni securisto-comuniști de ieri au fost astăzi avansați - auzi, tu, Tepeș! senatori și responsabili cu patriotismul. Cu cîțiva ani în urmă, ar fi călcat în picioare pe oricine pune sub semnul îndoielii "înțeleapta conducere" a tovarășului. Astăzi s-au privatizat și sînt gata să te înjunghie că nu repeți papagalicește aberațiile ce le ies din creierele turmentate și nu-i urmezi orbește spre groapa comună pe care ți-au pregătit-o din vreme.

Călare pe banii țării, hrăpăreți plin de geniu cînd e să-ți fure portofelul cu buzunar cu tot, neîntrecuți în scoaterea panglicilor pe nas, ei au funcția zgomotului la pornirea glonțului: n-au practic nici un rol în efectul împușcăturii, dar îți semnalează primejdia. Rolul de primă linie cu care i-a investit președintele Iliescu e semnul clar că țara se prăbușește vertiginos. Ce mai putem aștepta de la un regim care se lasă atît de ușor șantajat tocmai de către cei pe care-i șantajează? Sigur, Păunescu și Vadim, spre deosebire de șefii lor, nu au mîinile pătate cu sînge. Însă ei au mutilat conștiințe, au pervertit generații și nu s-ar da în lături să facă praf și pulbere țara pe care, în rime găunoase, o preamăresc. L-au trădat ei pe Ceaușescu, inventatorul lor, s-au lepădat de el și de ideologia lui. De ce n-ar trăda și țara - pentru că tot e o abstracțiune care nu Protestează, nu dă din copite și are ugere uriașe?

POST-RESTANT

de Constanța
Buzea

CEVA mă face să sper că bucuria naivă cu care scrieți nu se va umbri vreodată, omeneste sensibil la câte vi se întîmplă, atins și gingaș vibrând, frate cu ghiocelul și cu alte flori frumoase/viu colorate/deloc sfioase... Am înțeles că vă îndoiți sincer de valoarea versurilor, astfel că nu văd de ce ar mai trebui adăugat ceva. (Valentin Gordei Filip, București) ☐ Un înțelept iluminat în Grădină, un dezamăgit izolat în Insulă și Ușurare, modest în toate celelalte, cu timpul, de pildă, care cade în prăpastia vremii. Aproape de fiecare dată o revelație ocupă spațiul distihului sau tertinei finale. (Corneliu Deaconescu, Pitești) ☐ Semn rău pentru un poet care se respectă, să nu bage de seamă cînd apare în text o cacofonie, să transcrie senin întru cât și să-și aprecieze propriile poezii drept materiale furnizate. Lumea mea - rana mea e un exercițiu ratat, cu început lamentabil. Ideea din final însă nu trebuie părăsită. Interesante, în schimb, împreună și Elegie, cu câteva versuri puternic irigate de o inspirație adevărată. (Ioan Buteanu, Cluj-Napoca) ☐ Poate ar fi trebuit ca, după ce ați operat o primă selecție din tot ce ați scris din '88 încoace, să vă fi luat lucid inima-n dinți și să fi încercat să faceți o selecție din... selecție. Nu de alta, dar poeziile dv. seamănă între ele atît de mult, și sunt de o ucigătoare monotonie sentimentală. Scopul trimiterii nefiind însă altul decît plăcerea de a comunica, de a vă face cunoscut preaplinul inimii îndrăgostite, vă iert. Un Minulescu ar fi îngălbenit de invidie citindu-vă Lady of midnight sau Doamna în negru, O, Mare... sau Ghicește-mi în cafea, Foame roz sau Trimite-mi doar o singură scrisoare. Voi cita, în final, câteva versuri din Romanță veche, înțelegând situația de tot delicată în care vă plasați: Abia sosit din depărtări de scrum/pătruns de vraja ultimului drum/cel de pe urmă tandru vagabond/cu ochi albaștri, ten uscat și blond/ți-a oferit un trandafir de mai/să-l prinzi cochet în părul gal-ben-pai/și ți-a cântat o serenadă sub fereastră/despre o doamnă nobilă și castă/pe care a iubit-o un trouvè re/și-a necinstit-o un sălbatec cavalier/iar tu ai suspinat în noaptea albastră/și ai plecat încet de la fereastră/căci ai ghicit atunci că era el/accel nefericit și trist trouvè re. (Raul Jercea, Constanța) ☐ Presimt că n-o să vă găsiți cu una cu două cititorul potrivit, patetic și predispus la delir. De acord cu dv. că viața nu-i o curcă albastră în aspic/călare pe-o eternă bucată de nimic! Decent de-ndurerată, cumplit de rațională, cum nu aveți în obicei să puneți la locul cuvenit semnele diacritice, fiți de acord cu mine că nu sună bine deloc, chiar dacă ritmată și rimând găunos din coadă, ultima strofă din Satira de după colțul inimii: Iar zarea mea, pe tocuri ghemuita./S-a lamurit cam ce ascund sub zale:/Un ghem urias de sarma ruginita/ Și gheata pe stomac de pasari goale. Iată, deci, cum banala sarmă devine sarmă ruginită, și gheata, gheata! (Roxana Ichim, București) ☐ Exerciții lirice al căror merit nu este mic. Elan adolescentin bine condus mai ales în pasteluri și elegii. Atît deocamdată. (Cocoroveanu Georgiana, București) ☐ Nu aș avea nimic împotriva să vă iubiți textele și să vi le apărați. Dar mie mi se par minate de false probleme și inabil servite de un limbaj greoi și nefiresc. Aveți un cult pentru verbul a umple, devenit supărător prin repetarea formei mă umplu. E o chestiune de gust, vorba dv., nu poate nimeni să-și sară peste umbră: În seara asta/fac dragoste/cu trei sonete/un verb drept pernă/și o trăsniță de cafea/de pomină să fie/ca-n prima zi de primăvară/să sparg tăcerea verbelor/și de luceafărul de ziuă/să îmi agăț umbrela. De gustibus! (Vasile Ghinea, Râmnicu Sărat) ☐ Din loc în loc versuri strălucitoare, importante, intens susținute de o credință curată și un bun simț poetic. Ar fi sub acest semn pleoapa copilului Christ închizând o rază ultravioletă, un fulg de zăpadă istovitor. Poemul care începe astfel, sfârșește la fel de minunat: șoptește copilul meu, Christ, cu buzele mele. Cum și această Cameră închisă, pe care o reproduc în întregime: Cameră închisă a copilăriei/fără sunet, fără ferestre/cameră închisă în cameră închisă/iris albastru frumos de păpușă/dublu al altor lumi din afară/membre mecanice trupuri de plumb/rotire în cerc între patru desene/vidul ascuns în cutii de carton/spațiu complet ocupat de celule/nici-unde fragmente în aer lipsind/și totuși/doar vidul ascuns în cutii/calme desene geometrie/iris albastru de păpușă (Poenaru Francisc).

Editată de către:

România literară

- Fundația "România literară"
- director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatrul, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Complexe și resentimente

C ÎND stăpînii nu-s acasă, slugile se-mbracă cu hainele boierești și se fardosează în ele sau în oglinzile odăilor. Complexul slugii, extins, ne dă imaginea unei Românie care a trăit, în ultima jumătate de secol, cel mai dezonorant răstimp istoric. Tagma comuniștilor, ajunsă la putere prin tancurile ocupantului și obrăznicindu-se progresiv, a vrut să dea replică celor la care slugăriseră și care fuseseră condamnați după legi străine, de proveniență asiatică. Cum, altfel, poate fi interpretat gestul unui fost pantofar care, ajuns presedinte într-o republică impusă, s-a împopoțonat cu sceptru regal? Ce e hidoasa construcție faraonică, așa-zisa Casă a poporului, decât replica resentimentară a aceluiași complexat dată, credea el, Palatului regal, cu arhitectura lui încântătoare? Luați, la rînd, toate mărețele înfăptuiri ale socialismului multilateral clacat, și veți vedea îndîrjirea cu care toapele grandomane au vrut să eclipseze bunul simț românesc, materializat în edificii de o monumentalitate intimă, de la funcționala și frumoasa gospodărie țărănească, la lăcașurile de cult ale Bucovinei și Maramureșului. Ce e puseul mitocănesc al unui Vadim Tudor, în prezența regelui Spaniei decât reflexul, iată, prelungit și după 1989, al aceluiași stigmat: "În fine, Regele ajunge și în dreptul meu. Ne strîngem mîinile cu putere. E înalt, înalt cît mine, circa 1,85 m."? Ca să vezi unde a găsit grobianul echivalența: în 1,85 m.! Ce e, astăzi, la urma urmelor, obsesia maladivă a recunoașterii de către marile cancelarii occidentale a unui statut prezidențial

marcat funciar de ilegitimitate, decât reflexul complexului de uzurpator al nobleței tradus în comportamentul fals-cordial și găunos-declamator al comunistului instalat, unde?, în palatul regal de la Cotroceni.

VIZITA Reginei Ana mi-a întărit convingerea că românii, mare parte din ei, au rămas bolnavi de frică. Dar sindromul nu e chiar atît de simplu pe cît pare. Frica cvasigenerală, virus nou, necunoscut de români, adus de tancurile rusești și inoculat în deceniile comuniste, se pliază pe soiul de șiretenie străveche, șiretenia ca rezistență în calea imperiilor. Am crezut cu toții că sfîrșitul dictatorilor torționari a mîntuit pe români de nenorocitul sindrom. Nu. Vă mai aduceți aminte cum se fereau slujbașii, să nu fie văzuți la vreo înviere? Să nu riște concedierea? Așa s-au ferit și acum, cînd Regina a intrat în edificiile de cultură și de cult ctitorite de dinastia domnitoare. Să nu fie văzuți dînd mîna cu Regina, să nu-și piardă scaunele. Ce rușine! Să-ți ascunzi propria istorie numai ca să faci pe plac unui regim suferind, la rîndul lui, de sindromul ilegitimității! Din fericiere, sindromul fricii și al șireteniei operează, dizgrațios, mai mult în cazul celor cu fundul pe scaune confortabile, miile și miile de români care au ieșit în stradă, înfruntînd moartea numai să-și știe răsturnați pe dictatorii comuniști, miile și miile de bucareșteni și nu numai, care l-au înconjurat pe Regele Mihai în revenirea sa din 1992, simpatia masivă și sinceră înfîlțită acum de Regina Ana ne îndreptătesc să credem

că nația profundă n-a murit și că în ființa ei ancestrală n-a uitat cine este. În ciuda și în disperarea formațiunilor comuniste și neocomuniste care se succed după plecarea Regelui.

SLUGILE au fost, de cînd se știu, invidioase pe stăpîni. Iășii, prin edificiile lui monumentale, care-i asigurau marca de neconfundat, au fost produsul acelor oameni prosperi, puternici, demni și eleganți ai Regatului României. Comuniștii, cînd n-au demolat, au pus alături de palatele regatului mastodontii din beton, care numai după cîțiva ani arătau ca niște... mastodontii jumuliți. Complexații, s-au înversunat să facă, neapărat mai mare, mai spăimos, mai altfel decît distinșii lor antecesorii. Au dărîmat hoștește, noaptea, Academia veche, cocoțînd imediat, în loc, un fel de siloz locuibil. Au găsit un arhitect ramolit și, sub schița lui, au atașat unei clădiri de o clasicitate indestructibilă ca Teatrul Național încă un fund. Au intrat în perimetrul unor curți ale memoriei veșnice și au "inovat" pînă la desfigurare, făcînd ca fostele locuri fermecătoare să semene cu ogrăzile unor cazărmi. Puseele resentimentare continuă. Fundației Ferdinand, edificiu de o ireproșabilă și durabilă armonie, i se pregătește acum o "anexă" pe locul unde mai dăinuie soclurile voievozilor și regelui ctitor, trimiși, aceștia, în pîrloagă, în calea japițelor amatoare de nasuri și urechi sfîrțecate. Sub oblăduirea unui republican pur sînge, iliescianul director al actualei Biblioteci universitare, bulldozerul a spart gardul de granit, el însuși operă arhitecturală,

și pregătește terenul pentru ceva... mai mare. Ce-și închipuie acești "inovatori", în țîfna lor parvenită, că boierii nu știau ce-i frumosul destinat duratei? Ignoranța lor ne interesează doar în măsura în care continuă să primejduiască imaginea unui oraș unic, prea puțin apărat de elanul resentimentarilor. În rest, Dumnezeu cu mila!

CE altceva e tolerarea de către actualul regim a grotescului spectacol cu un rege Cioabă, decât transferul aceluiași complex resentimentar, antimonarhic, deci antinobiliar, către o zonă ignobilă, confîndu-se pe un calcul pe cît de compromiș, pe atît de ineficace? Se înșeală maeștrii diversiuunii, dacă își închipuie că românul de bun simț va crede în această forțare a deriziunii atît de sîngaci înscenate.

PRIN anii șaptezeci, peste curtea Socolei domnea împăratul Stelică. Se credea Napoleon și i se acordau, de alienați și de alieniști, deopotrivă, onorurile de rigoare. Stelică deținea, într-adevăr, grandoarea discursului napoleonian, dar se îmbrăca în stilul fraților Petreș. Magistrul Brânzei, cu deferența necesară rolului său de psihiatru, îl invita pe împăratul Stelică să-și dezvolte grandoarea în fața amfiteatrului plin cu studenți. Singur stelică - și aici se afla tragedia - nu știa, sărmanul, că e doar contrafacerea tragic-derizorie a Împăratului.

Val Gheorghiu

OCHEAN

O călugăriță în Germania

ADEVĂRATUL ei nume îl ascundem după perdeaua altuia - nume glorios purtat de o muceniță fecioară din Iberia. Pe cînd aceea a trăit secole, cîntă în cantilene, aceasta din Moldova s-a stins uitată de toți. Și cîți n-au cunoscut-o! Maica Eulalia era de loc din vecinătatea lui Ion Creangă cu care împărțea același duh deschis «șotiilor». Trimisă de mică la mănăstire, legase în lanțuri pe demonul deșertăciunii și al mîndriei, învinsese acea patimă care se poartă mai ales de către țirgoveții scriitori sau vorbitori și se cheamă orgoliu. Ea, care plecase din lume, se comporta «lumește», nu se temea de lume; asceza ei era discretă: cei ce o înfîlneau puteau să fie ușor înșelați.

Un spiriduş însă nu o părasea: aplecarea spre slobozenia hazului, care, cîteodată, îi devenea și armă de apărare. Astfel, denunțată de niște răutăcioase, în 1950, că ține în casă tablouri cu familia regală s-a pomenit cu o percheziție a organelor din Tîrgu Neamț. Într-o chilia, într-adevăr, atîrna aproape de icoane, o fotografie veche a reginei Maria, cea care și-a lăsat inima la Balcic. "Ce-i asta?", se zborși mai marele poterei. "O fotografie de-a mea din tinerețe. Așa-i că am fost frumoasă?" - "Nu minți, pădunchioaso, unde aveai tu asemenea țoale să te îmbraci?" Maica Eulalia se pregăti să plîngă: "Vă mărturisesc totul. Înainte de a intra în mănăstire am fost slujnică la niște boieri evrei din Buhuși. Odată, cînd cucoana cea mare era plecată de acasă, m-am îmbrăcat cu hainele dumneaei, mi-am pus și măgelele astea la gît și m-am fotografiat așa. E o amintire. Luați-o dacă vă place!" - "Și la cine ai slujit? Ai martori?" - "La familia Roller, păcatele mele.

Domnișorul cel tînar mă cunoaște. A ajuns om mare acum. Dați-i un telefon!" Organele comentară: "O nebună", și se grăbiră să se întoarcă la posturile lor.

Eulalia ne-a rugat s-o invităm în Germania, ceea ce am și făcut. Cererea i-a fost însă respinsă. Eram la stareță, cînd a venit supărată foc. "Vedeți, maică stareță, cum și-au bătut joc de mine?" - "Ce spui, Eulalia, e o scrisoare normală. Nu vād de ce pretinzi..." - "Uitați-vă la semnătură!" - "Ce e? A semnat domnul colonel." - "Ba nu, i-a fost rușine și l-a pus pe acela, nu îndrăznesc să-i zic numele în fața dumneavoastră." - "Cine?" Eulalia puse degetul pe iscălitură: "Acela de-i zice - iertați-mă, vă rog frumos - Bulă".

Nu s-a lăsat și a cerut audiență la colonelul pe care îl împodobise cu nume celebru. "În loc să-ți vezi de grijile tale, femeie bătrînă, vrei să te duci tocmai în Germania. De ce?" - "Vreau să vād ce au făcut nemții cu pîinea noastră." - "Cum asta?" - "Dv. poate n-ați aflat. Nu se găsește pîine. Cînd președintele Germaniei ne-a vizitat țara - am văzut la televizor - a fost primit cu pîine și cu sare. Președintele nostru s-a făcut că ia o îmbucătură, dar neamțul a luat toată pîinea, desigur să o ducă la ai lui. Nu au. O fi foamete pe la ei?" - "Ai să mori printre străini." - "Dacă aș avea norocul ăsta! Mi-ar face un sicriu. Aici am auzit că n-o să ne mai dați scînduri. Pentru o maică ajunge și o pungă de plastic."

În cele din urmă i-au eliberat pașaportul. În Germania a stat două luni. Seara, se retrăgea în camera ei să asculte Europa liberă. Cînd a aflat că a murit Noel Bernard a privegheat toată noaptea, a plîns și s-a rugat pentru sufletul lui. Într-o duminică trebuia să se întoarcă

singură de la biserică. Am dus-o la gară, i-am arătat peronul, trenul și am numărat stațiile. O așteptam la ora convenită. Nu s-a dat jos, fiindcă "în compartiment se suise un om atît de urît, încît l-am bînuit că e securist și, ca să-l induc în eroare, am coborît trei stații mai departe." Am găsit-o așezată simandicos într-un fotoliu, în biroul șefului de gară. Beau cafea amîndoi. Era tare mulțumită: "Ne-am înțeles de minune. Fiecare a vorbit în limba lui."

Cînd s-a întors și a predat pașaportul, colonelul cu iscălitură ca Bulă a pofit-o la el: "Știm tot ce ai făcut și unde ai fost." - "Vai de mine, domnule colonel, m-ați fotografiat?" - "Desigur!" - "Atunci sînt pierdută. Am făcut țara de rîs." Colonelul întrebă încurcat: "Ce vrei să spui?" - "Dacă m-ați fotografiat, știți mai bine. De mergeam în oraș, mă legam cu o bentiță sub bărbie ca să nu rămîn cu gura căscată cînd vedeam vitrinele cele pline." - "Îți bați joc de noi?" Eulalia se făcuse că nu aude. Scoase un pachet de țigări aurite: "Regale. Așa le zicea înainte de eliberare. De astea fuma și regele. Încercați!" - "Ce ai mai adus?" - "Numai pentru dumneavoastră atît și pentru un milițian de la Tîrgu Neamț un țigăru. M-a fluierat odată cînd am trecut strada de-a hoarță. Era pe dreptate, dar mi-a spart urechile. I-am cumpărat o fluierătoare mai blîndă." Și maica Eulalia, ca dovadă, suflă în instrument. Într-o clipă, o droaie de gealați năvăliră în camera șefului. Colonelul îi liniști și-și aprinse o țigară. O privea satisfăcut, trăgea din ea și iar o privea. Un deliciu adevărat regal.

Paul Miron

Lui Cristi Popescu, in memoriam

Judith MĂSZAROS

6

bradul drept în fața ferestrei
mormîntul tatălui hamlet I could
be bounded in a nutshell
and count myself King at infinite space
cristi întins pe catafalc între oglinzi aburite
și luminări aurii
trebuia să ne-nțîlim, să vorbim de
berdeaev, noul adam
mărul lui adam apăsător prin doar simpla
forță spirituală
și aerul din vene tot mai subțire tot mai
subțire
pînă cînd reușeai să nu mai respiri
în haine de mire cristi după autopsie
învelit într-o fină plasă de păianjen cu
vioara la cap
noi murim murim pe rînd
nu se știe unde nu se știe cînd
cristi-el, cristi-ea

noi ne-am dăruit cărți am băut vin la
aceeași masă de lemn lăcuit
el era prieten cu Dumnezeu
Dumnezeu locuia în inima lui în inima mea
în inima noastră ș-acum
vom veni la parastas în aprilie
cu ouă roșii în palme - ni s-a spus
și Cristos a-nvîiat

1

Furia. "Călugărul își izbește sexul tăiat de
zid", călugărița rotofee se rostogolește plină
de zîmbete pe Pasteur în sus aici înfloresc
printre bălării creiere putrede în spitalul
metalic în așternuturi slinoase ceasul nici
nu mai bate decît
în ritmul seringilor pline de sînge

the nurse, drăguță foc, își desface halatul în
baia comună - obiect sexual în ferestre sînt
gratii, ocnașul
cu balonzaidier descusut și față lovită se
strecoară pe lîngă ziduri ascunzîndu-și
privirea iar banii
lustruiesc pantofii polițistului gras iarăși tu
smulgi iarba în parc pînă cînd ciurma-ți urcă
prin vene salut România!
ochii-nroșiți ecranul color capul-păpușei se
întoarce cu unghiul fixat în timp ce-și
citește raportul în fața națiunii
camerele de filmat lunecă cu lentoare ziarul
e bandajul nostru murdar morții zîmbesc în
vitrina librăriei clasa moartă
sacrificăm un dolar pentru flori ne batem pe
burtă cu criminalii epoleții lor nu vor roși
niciodată rîdem scuișor
bănci sirene arme halate
albe obiect sexual

who needs informations? but now
unda creierului său pătrunde ca un laser
exact prin zid prin fereastră în țeasta de
paie a ultimului din martori în mușchii
bicepsului pastila aducătoare de somnuri
rîioase, fragmentarea memoriei radierea

brusc mă trezesc chei măsluite pătrund în
carnea unor uși străine în noapte glasuri
glasuri glasuri voci
salut România!

în oglindă un sex ciumat se desface
rîdem scuișor

un borcan de iaurt o felie de coajă și totuși
Chopin
cărțile tale zac necitite mai scrii? tu mai
scrii?!
furia, bread & puppet capul izbit de perete
pata de sînge lumina secată
vîntul pătrunde în oase ocnașul cu sacul
sub braț se prelinge prin noapte norii
coboară încet peste creiere arse pigs on the
wings
salut România!

lîngă supe sleite cîinii de plastic
ciurma urcă prin vene ci iată
un frumos frumos obiect sexual

2

Plămînul lui se zbătea ca un pește fără de
aer prins în hamuri bandaje
transfuzii salonul
văruit proaspăt dat cu clor nici o urmă a
sîngelui nostru uscat
totul alb și gol

mă plimbam în voie cu liftul în sus în jos
în sus în jos
un cîrd de gîscani burtoși țopăiau pe scări
indicîndu-mi etajul care urmează one way
ticket

ne trăgeam cu ochiul rîdeam

doi copii subțiri uitați într-un colț se-nălțau
ca o plantă uscată
îți era mereu foame mescalina urca în artere
ca mercurul la cald
droguri ușoare, păstoase seringi argintii
te înălțai din tine pluteai
între chiuvetă și pat
treceai apoi prin fereastră în nisipul din
curte se jucau copiii noștri de ceară în
balansoare hamuri bandaje
o svastică estică se lăfăia uriașă-n nisip dar
noi pluteam mai departe deasupra
portarului tăcut și mirat
oasele noastre rămîneau mereu mai în urmă
scriere fosforescentă în camere roșii sub
aparate de nichel și azbest
sîngele nostru se țira pe dale de piatră
formolul și vata ne căutau vena
răscoaptă
ambulanțe veneau și plecau
dar noi deja pluteam cu doi țoli deasupra
liniei de orizont one way ticket to
ride up in the sky
stelosul miraj corpul stelar
doar glasurile lor lasouri putrede ne vîneau
neîncetat
și convoiul funerar se pornea pe șosea în
mijlocul micului nostru oraș
tu priveai derutat de sub sticla apăsătoare a
pielii
neștiind să strigi să strigi
te trezeai apoi în cosciugul cel strîmt
nebun-împăcat
te ridicai brahmanic din trupul de praf
ca un zmeu colorat deasupra orașului
kundalini încolăcit în jurul purushei
palma stîngă și dreapta răcite răcite lipite
de frontonela în poziție de drepti stairway
to heaven

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Elegie pentru cucerit mapamondul

ÎN FIECARE din noi există un centru
înaintaș superb, cavaler zvelt și trufaș, cu
jambiere liliachii și număr divin pe spate, zig-
zagînd nonșalant gazoane umede de vis, sub
privirile celor mai pasionate suportere din
lume. Sau un portar melancolic, cu șapcă și
mănuși negre, prinzînd mingi fulgerate la
paianjen și aruncîndu-le înapoi, ca pe niște por-
tocale, masacrului. Ani de zile am sperat, chiar
după ce totul devenise imposibil, să ajung un
mare fotbalist! Știu că nu o să mă creadă
nimeni, dar înainte de a adormi, cu pleoapele
strînse și capul înfundat în pernă, începeam
meciu!! Intram, desigur, în repriza a doua,
înlocuind un coechipier accidentat. La început
evoluam timid, ridicol, greșind copilărește,
huiduit de mulțimea exasperată. Acesta era tru-
cul meu, pentru că apoi deveneam, bineînțeles,
cel mai bun jucător și marcam absolut cînd
vroiam eu, iar la ieșirea mea de pe teren
femeile sensibile și pătimase aruncau cu
sutiene și ciorapi de mătase. Clipa golului! O,
cît n-aș fi dorit, reîntors la realitate, să rup
măcar o singură dată în viață, cu un șut
năpraznic de la 20 de metri, bara transversală!
Sau să driblez surîzător întreaga echipă
adversă, marcînd în cinstea Iubitei Ideale, în
ultima secundă, punctul gloriei!!!

(ochii lor de rachetă ne supravegheau cu
atenție)

aici am crescut noi cu gura lipită de ziduri
hrănindu-ne cu var
în mai sau aprilie - nu mai știu cînd -
salcîmii întotdeauna-nfloreau

4

un păianjen otrăvit s-a cuibărit într-un colț
al camerei mele cu ochii-nroșiți de-acolo mă
urmărește atent împrôșcîndu-mi memoria
cu sexe tăiate
se-nmulțește rapid prin diviziune celulară
îmi inundă patul întreg

saliva lui acoperă totul ca oglinda care te
încide încet
întreaga noapte

vocile lor ca niște lasouri putrede îmi vîneau
somnul
pe culoarele înguste ale treziei
the sound & the fury
iar apoi dimineața sosea sidefie și
neputincioasă
- cochilie stricată -
în pieptul meu regăseau alte voci, cum ai
regăsi strunele unui violoncel
obiectele se mișcau în întîmpinarea mîinilor
mele
docile și albe
pași ușori nevăzuți dansau în jurul meu
mîini magnetice băteau în pereți un alfabet
ciudat și totuși
ușor de-nțelese
beam cafeaua amară mai deschideam cîte-o
ușă
knockin' in heaven's door
ca o arcadă de marmură glasurile lor se
înălțau deasupra mea însoțindu-mă
pretutindeni telepatry
lăsam urme-n nisip
cu pasul rănit cu oase tocite de fulgere mă
tîram într-o țară tăcută tăcută

o țară de piatră

Dragoste nouă, bravură veche

poeme de dragoste și bravură scrise de Romulus Bucur este cel care deschide volumul:

*vezi prin geam o rază de soare
și (încerci să) îți închipui
că e încă vară
(o portocală - nu-ți vine
s-o cojești de teamă
să nu apară o zîină șoptind 'apă'
stingîndu-se de sete apoi)*

*un animal ce se face mic
ascunzîndu-se în blana sa
trupul băiețesc
fără rotunjimi
(gata vacanța acum ne îmbrăcăm
frumos
și ne jucăm de-a bărbații și
femeile)*

Reverie, poveste, frică sub zîmbet, dorință, sentimentul inevitabilului - acesta este amestecul afectiv din poemul dedicat "lumiței". Dar și o idee originală, discret strecurată în final: numai atîta timp cît nu te joci, în viață, "de-a bărbații și femeile" te poți considera în vacanță și poți neglija amănuntele. Povestile închipuite din joaca de demult, din copilărie se transformă în poveștile adevărate din jocul adulțului. Iar diferența dintre joacă și joc este răspunderea. Eterat și exotic este și poemul *xiaoming* din finalul primei părți. El nu e decît ecoul primului, cu care intră în corespondență. O corespondență senzitivă care, surprinzător, îl apropie pe Romulus Bucur mai degrabă de simbolisti decît de colegii săi optzeciști: "iei o rodie o desfaci/ dintre sîmburi apare/ un trup de aer o/ mutriță de copil/ pofcios brusc/ gravă închizi ochii/ e tot acolo/ și tot acolo/ va fi cît ține-această clipă" (29). La amestecul afectiv de mai înainte se adaugă sugestia senzualității, iar sentimentul inevitabilului e construit aici prin succesiunea temporală a verbelor (*e - va fi*) dublată

de repetiția adverbială (*tot acolo - tot acolo*). Este prezentul continuu al oricărei obsesii. Între aceste poeme care străjuiesc încolăcite ca yin și yang dragostea lui Romulus Bucur (așa se numește prima parte) se află celelalte, în care elementele parazite ale cotidianului tulbură sunetul pur al sentimentului. Firește că poezia stă tocmai în contrastul dintre banalul cotidian care e al tuturor și extraordinarul iubirii (iubitei) care-l singularizează pe îndrăgostit. Dar *écart*-ul nu e suficient marcat și de aceea, în asemenea poeme, mai mult de bravură decît de dragoste, versurile lui Romulus Bucur riscă adesea, cum spune în *dincolo de oglindă* să sune "a ceva/ deja citit" (28). Nici încercarea de poem în proză pe tema dragostei fizice (pp.12-17) nu e prea izbutită, lăsînd impresia de exercițiu.

apă/ nespus/ de dulce" (36). De mai bine de un secol și jumătate poezia noastră de dragoste evoluează între aceleași două limite: *amar* și *dulce*, pe care, într-un context mai sobru, iată că le regăsim totuși într-un poem fin și deloc parodic. Parodie există în partea a treia. *Bravură* își merită și din punct de vedere estetic numele. Aici nu se face economie de procedee la îndemînă pentru orice optecist, de la intertextualitate la jocul semantic și cel grafic, de la ironie la clișeu și nu în ultimul rînd la îndrăzneala revoltei. Poemele se contaminatează de la refrenele realității de zi cu zi, de la melodiile auzite la radio: "...je vais et je viens/ entre tes reins/ (oare cîți ani or fi trecut de-atunci)/ și am senzația că 'ei'/ îmi violează intimitatea/ (...) toți în jurul meu au devenit/ experți în televizoare color/ am impresia că a

☐ Pericolul criticii pentru poet ☐ luminița și e. e. cummings ☐ "ne jucăm de-a bărbații și femeile" ☐ obsesii ☐ amar și dulce ☐ "Oh Lord won't you buy me a color TV?" ☐ Un sunet nou

Este bună ideea poetului de a împărți volumul *dragoste & bravură* nu în două, ci în trei cicluri. Dragostei i se dă partea leului (prima), bravurii partea ei (ultima), iar ciclul median are chiar titlul *&*, întrucît, probabil, esența dragostei stă în acest *&*. La Romulus Bucur particulei de legătură dintre dragoste și bravură i s-ar putea da, forțînd puțin interpretarea, semnificația de interval: este perioada de cristalizare a sentimentului, de așteptare solitară: "te scoli cu/ amărăciunea lumii/ asupra ta/ (bărbații și femeile/ un vers promițător)/ dincolo de geam/ strada umedă și neagră/ bocănit de pași/ gustul unui pahar/ cu

mai apărut/ un subiect de conversație/ Oh Lord won't you buy me/ A color TV?" (60-61). Deși cu unele fragmente frumoase, pe ansamblu aceste poeme nu sînt convingătoare. Ele țin de o etapă pe care Romulus Bucur ar fi timpul să o depășească (e adevărat însă că în acest volum sînt adunate și poeme mai vechi, majoritatea apărute în reviste). Deși "bravura" e mai ușoară decît "dragostea", nu ea îi reușește cel mai bine lui Romulus Bucur. În cartea lui a apărut un sunet nou și pe acesta va trebui să-l prindă poetul într-un volum viitor. Va urma.

Romulus Bucur, *Dragoste & bravură*, Editura Marineasa, Seria de poezie, Timișoara, 1995, 76 p., 2000 lei

SĂ NE AMINTIM: Romulus Bucur a debutat în 1982 alături de Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin și Alexandru Mușina, într-un volum colectiv, *Cinci*, finanțat de autori și apărut la Editura Litera. Cu acea ocazie Nicolae Manolescu îi făcea poetului arădean un portret greu de uitat: "...era un timid, delicat și sperios, care se gîdea că s-ar putea să-l mănînc înainte de a apuca să-și realizeze opera". Scăpat cu bine de acest pericol - criticul nu l-a mîncat - Romulus Bucur și-a publicat între timp cîteva cărți de poezie, e o prezență constantă în presa literară, nu e uitat afară din antologii. Și s-a maturizat: nu se mai teme numai că ar putea fi înghițit de alții, se teme și că ar putea să înghiță el pe cineva. În termeni general-umani primul fel de neliniște s-ar putea numi *dragoste* (cînd iubești devii vulnerabil), cel de-al doilea *bravură* (cînd devii vulnerabil trebuie să te aperi). De aici *dragoste & bravură* - titlul celui mai recent volum al său. În termeni poetici, teama de a nu fi "înghițit" implică retorica seducției, cea de a nu "înghiți" retorica respingerii. În termeni critici pot fi identificate o gamă minoră și una majoră, alternînd după împrejurări. Referențial, volumul se definește prin două prezențe: a *lumiței* aici, aproape, iar a lui *e.e.cummings* dincolo de ocean și dincolo de moarte. Lor le este dedicată cartea.

Unul dintre cele mai frumoase

CALENDAR

2.VII.1891 - a murit Mihail Kogălniceanu (n.1817)
2.VII.1893 - s-a născut Demostene Botez (m.1973)
2.VII.1893 - s-a născut Mihai Tican-Rumano (m.1967)
2.VII.1914 - a murit Emil Gîrleanu (n.1879)
2.VII.1919 - s-a născut Ștefan Fay
2.VII.1926 - s-a născut Octavian Paler
2.VII.1947 - s-a născut Dan Verona
3.VII.1900 - a murit Ioan A.Lapedatu (n.1844)
3.VII.1923 - s-a născut Paul Nicolae Mihail
3.VII.1926 - s-a născut Vasile Vasilache
3.VII.1927 - s-a născut Ștefan Gheorghiu
3.VII.1929 - s-a născut Zeno Ghițulescu
3.VII.1941 - s-a născut Iacob Burghiu
3.VII.1942 - s-a născut Titus Știrbu
3.VII.1948 - s-a născut Mihai Tatulici
3.VII.1976 - a murit Al.Bistrițeanu (n.1911)
3.VII.1992 - a murit Gheorghe Vlad (n.1927)
4.VII.1923 - s-a născut Haralamb Zîncă
4.VII.1936 - s-a născut Bartis Ferenc

4.VII.1949 - s-a născut Victor Atanasiu
4.VII.1964 - s-a născut Laurențiu Duican (m.1982)
5.VII.1920 - s-a născut Iulia Soare (m.1971)
5.VII.1922 - s-a născut Petre Hossu
5.VII.1929 - s-a născut Aurel Deboveanu
5.VII.1931 - s-a născut Al.Oprea (m.1983)
5.VII.1935 - s-a născut Nikolaus Berwanger (m.1988)
6.VII.1906 - s-a născut Ilie Ieneș (m.1974)
6.VII.1920 - s-a născut Dragoș Vicol (m.1983)
6.VII.1924 - s-a născut Alexandru Sen
6.VII.1933 - s-a născut Ion Bolduma
6.VII.1937 - s-a născut Teofil Bălaj
6.VII.1939 - s-a născut Voicu Bugaru
6.VII.1944 - s-a născut George Alboiu
6.VII.1956 - a murit Constantin Narly (n.1896)
6.VII.1958 - s-a născut Adrian Alui Gheorghe
7.VII.1922 - s-a născut Dionis Tanasoglu
7.VII.1951 - s-a născut Daniela Caurea (m.1977)
7.VII.1964 - a murit Ion Vineș

(n.1895)
8.VII.1908 - s-a născut Constantin Lăzărescu (m.1980)
8.VII.1939 - a murit G.M.Zamfirescu (n.1898)
8.VII.1941 - s-a născut Angela Marinescu
8.VII.1942 - s-a născut Șerban Foață
8.VII.1953 - s-a născut Lora Rucan
8.VII.1968 - a murit Petre Pandrea (n.1904)
8.VII.1994 - a murit Mihail Șerban (n.1911)
9.VII.1900 - s-a născut Al.Graur (m.1989)
9.VII.1923 - s-a născut Tatiana Nicolescu
9.VII.1949 - s-a născut Teodor Bulza
9.VII.1973 - a murit Miron Neagu (n.1889)
9.VII.1989 - a murit Călin Gruia (n.1915)
10.VII.1873 - s-a născut Ion Simionescu (m.1944)
10.VII.1917 - s-a născut Viorica Vizanti (m.1977)
10.VII.1927 - s-a născut Emilian Georgescu
10.VII.1943 - s-a născut Toma Michinici
10.VII.1949 - s-a născut Liliana Ursu
10.VII.1973 - a murit Radu Brateș (n.1913)

APEL

Colegii și prietenii cunoscutului prozator MIRCEA NEDELCIU fac un apel public pentru salvarea sa. Amenințat de o maladie neiertătoare, Mircea Nedelciu trebuie supus unei autogrefe de măduvă osoasă cu mari șanse de reușită. Costurile operației, care nu se poate realiza decît în străinătate, sînt foarte ridicate. Deocamdată, din lipsă de fonduri, Ministerul Sănătății nu a putut acoperi decît o parte din aceste costuri. Pentru acoperirea lor integrală, ne adresăm pe această cale iubitorilor scrisului lui Mircea Nedelciu și ai literaturii, rugîndu-i să depună sume de bani în conturile deschise în acest scop la BANKCOOP, Filiala Rosetti, București, cu numerele:

- în lei : 40.25.12.70.64.27
- în \$ US: 40.25.12.70.840
- în DM : 40.25.12.70.280

Cum îi văd copiii pe maturi

Publicat pentru prima oară în 1948, de Editura "Naționala Mecu", romanul pentru copii *Cocârț și bomba atomică* n-a mai fost reeditat timp de aproape o jumătate de secol, probabil datorită faptului că în cuprinsul său americanii sunt evocați de câteva ori cu simpatie. Editura Universal Dalsi, care și-a câștigat faima de editură cu inițiativă (publicând, de exemplu, în premieră versiuni românești ale romanelor și memoriilor lui Vladimir Nabokov), și-a propus să scoată din uitare simpatica scriere a lui Cezar Petrescu, și nu oricum, ci realizând o ediție pe hârtie foarte bună, în condiții grafice impecabile. Autorul copertei și ilustrațiilor este cunoscutul grafician Florin Ștefănescu (cel care își semnează caricaturile "Linu"). Desenele realizate de el sunt generoase și pline de farmec, exprimând o tandrețe față de personaje și chiar față de obiecte, care devin și ele un fel de personaje.

Recitit azi, romanul lui

Cezar Petrescu se dovedește a fi la fel de surprinzător și năstrușnic ca pe vremea primei sale apariții. Prozatorul l-a scris într-un stil indecis și artificial (când peltic, când popular) care-l împiedică să se ridice la nivelul celebrului *Fram, ursul polar*. Însă ideea de bază a romanului și epica dezvoltată pe baza acestei idei sunt ingenioase, făcându-ne să ne gândim încă o dată că Cezar Petrescu a fost poate unul din puținii noștri scriitori profesioniști. Eroul cărții este un băiat pricăjit, poreclit Cocârț, care ajunge printr-un concurs de împrejurări în munți, unde se toarnă un film istoric. Puștiul nu înțelege ce se întâmplă acolo și, influențat de cărțile de aventuri citite, ca și de o obsesie specifică epocii - bomba atomică fabricată de americani - interpretează tot ce vede ca pe un complot al unor răufăcători îndreptat împotriva umanității. Din acest *malentendu* rezultă, pentru el, tot felul de încurcături, iar pentru noi, cititorii, o savuroasă comedie pe tema *cum îi văd copiii pe maturi*. Iată, de exemplu, cum i se înfățișează lui Cocârț o actriță, Norma, care repetă un rol:

"Cocârț s-a năpustit ca un leu asupra cărților de istorie [...]. Norma citea și ea o carte în vremea aceasta, într-un jilt. Citea cu glas tare, ca Mariana și Tina [surioarele lui Cocârț, n.n.], când învăță pe de rost. Se ridica în picioare și dădea din mâini, o lua de la capăt. Păcat de dânsa că e cam grea de cap! Nu prea ține minte..."

Un trezorer

Noua carte a lui Ion Simuț, intitulată simplu și cu aplomb *Revizui*, cuprinde eseuri consacrate unor clasici

ai literaturii noastre, din secolul nouăsprezece și din perioada interbelică. Recitind cu mintea clară, fără prejudecăți, opera lui Eminescu sau Caragiale, a lui Arghezi sau Rebreanu, criticul se așterne la scris (aceasta este cea mai potrivită expresie) pentru a propune noi interpretări, unele paradoxale. Contradicția dintre scrisul calm, de cursă lungă și originalitatea spectaculoasă a ipotezelor critice face lectura captivantă. În portretul pe care i-l schițează pe ultima copertă, Radu G. Teșosu surprinde foarte bine acest contrast de efect, de fapt, această serie de contraste: "Serios fără morozitate, sistematic fără ticuri, bine informat, criticul este și un glosator subtil și malițios, cu o plăcere a scrisului și a lecturii aproape decadentistă".

Recitind texte fundamentale ale literaturii, Ion Simuț le curăță de mazăga a zeci de interpretări critice anterioare - unele aparținând unor impostori sau propagandiști. El procedează cu răbdarea și fermitatea cu care o persoană iscusită curăță de negreală argintăria casei. După această operație, textele respective își recapătă strălucirea. Iată un

singur exemplu:

"Nicăieri nu este poezia bacoviană mai artificială cu bună știință și mai atentă la efectul secret decât în așa-zisa poezie socialistă. Poetizarea speranței este suspectă în maximă măsură la un poet în mod fundamental și tragic lipsit de orice speranță. Lectura proletcultistă (supralicitând până la ridicol filiera socialistă a unor teme bacoviene) a circumstanțializat nevroza existențială bacoviană și i-a conferit abuziv un sens politic limitat la riposta anti-burgheză, cu consimțământul tacit al autorului. În raport cu temele melancoliei nihiliste reziduurile reveriei socialiste funcționează în cea mai mare parte din poezia bacoviană ca un contrast ironic."

Ion Simuț este un foarte bun trezorer al literaturii române.

Poezia comercială

Poet și ziarist, Lucian Vasilescu face o tentativă (disperată) de a trezi publicul din indiferența sa față de poezie, oferindu-i o carte de versuri în care parafrazează formulări din *Evenimentul zilei*. În mod special titlurile poemelor (formate din supratitlu, titlu și subtitlu) evocă stilul publicistic impus de ziarul creat și condus de Ion Cristoiu:

"După ce am băut aproape un litru de vodcă,
M-AM DUS ȘI AM SCRIS
O FEMEIE ÎN GARA DE NORD
Apoi ea a făcut sex oral cu contele Arlanoff";
"În curtea Institutului de Poezie Legală,
CÂINII MOV PRACTICĂ
PERVERSIUNI SEXUALE
ÎN GRUP.

Ei se hrănesc cu șoapte mai puțin descompuse";
"Fiindcă a avut 167.000 de orgasme simultan,
VANESA A DEVENIT
TRANSPARENTĂ

Și a fost condamnată în procedură de urgență" etc.

Este exhibit, ca și în binecunoscutul cotidian, elementul senzațional și se exploatează la maximum problematica sexuală, cu neașteptate devieri spre limbajul poetic.

În cuprinsul poemelor, reminiscentele din *Evenimentul zilei* sunt mai vagi. După ce a convins publicul să intre în baraca sa de bălci (conform sloganului "Afară-i vopsit gardu',/Înăuntru-i leopardu'"), poetul face chiar poezie, însă o poezie diluată, cu foarte multe elemente licențioase, insuficient sau neinspirat transfigurate artistic. Un Emil Brumaru aflat în criză de creație (ceea ce lui Emil Brumaru nu i se prea întâmplă!) - acesta este Lucian Vasilescu, așa cum ni se înfățișează azi. Multe dintre fanteziile sale au ceva strident și fără haz:

"A îmblânzit o cățea și ea a fâtat șapte pui mov. A stat lângă ea și a mângâiat-o tot timpul între urechi, unde-i plăcea ei mai mult. De șapte ori, cățeaua a icnit și a depus pe pământ șapte mogâldețe chioare și mov. Peste un timp, îngrijitorul le-a cercetat sub coadă și a văzut că toate aveau puță."

Uneori, poate fi întâlnită, după câte o frază anostă, și câte o imagine expresivă și emoționantă:

"În noaptea aceea, mirosul de sex împlinit a schimbat soarta lumii. Mirosise atât de bine și atât de departe, încât toate cuțitele s-au ofilit în răni și s-a lăsat pace."

"Toate cuțitele s-au ofilit în răni" - iată o metaforă care și singură ar fi suficientă ca să ateste talentul lui Lucian Vasilescu. Ce păcat că poetul, cu gustul său nesigur (are formație de inginer chimist - poate fi și aceasta o explicație), face experiențe riscante, care nici măcar nu sunt cu totul noi, aducând aminte de teribilismele demodate ale avangardiștilor.

Evenimentul zilei, un poem văzut de Lucian Vasilescu și ilustrat de Felix Lupu. București, Ed. Nemira, 1995, 96 p., 2500 lei.

Cărți primite la redacție

- Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, col. "Akademios", 1995, 188 p., 3500 lei
- Dan Mănuță, *Liviu Rebreanu sau lumea prezumtivului*, Iași, Ed. Moldova, 1995, 280 p., preț neprecizat
- Corina Ciocârlie, *Fals tratat de desperare*, eseuri, Timișoara, Ed. Hestia, 1995, 278 p., 2448 lei
- Utta Siegrid König,

- ...și *Haiku*, ediție bibliofilă, Suceava, Ed. Răzeșu, 1995. Pagini format foarte mic (5/6 cm), nenumerotate, 1000 lei
- Florin Oancea, *Ciroze*, versuri, Iași, Ed. Timpul, 1994, 48 p., 1500 lei
- Petru Ilieșu, *O confesiune asupra labirintului (Recurs la tăcere)*, Timișoara, Casele de editură Marineasa & Planetarium, 1995 (versuri), 96 p., preț neprecizat
- Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, evocări,

- ediția a II-a, București, Ed. Florile Dalbe, 1995, 240 p., preț neprecizat
- Dan Pavel, *Etica lui Adam*, eseuri politice, București, Ed. DU Style, 1995, 320 p., 4000 lei
- Sabina Măduța, *Darul zilei*, poezii, Reșița, Ed. Altes, 1993, 92 p., preț neprecizat
- Tudor Gherman, *Piticii își puneau țărână-n cap*, roman, București, Ed. Nemira, col. "Purgatoriu", 1995, 208 p., 3000 lei

La pomul lăudat...

Interviul a devenit deja o specie literară foarte la modă și foarte prețuită, mai cu seamă atunci când el promite să dezvăluie "secretul" unei importante personalități, chiar dacă știm cu toții că o asemenea performanță este rareori posibilă. Pare destul de clar că valoarea unui interviu depinde de știința mai bune selecții a întrebărilor, dar adeseori ignorăm rolul celui alt partener al discuției, care poate influența hotărâtor dialogul, și nu numai în bine, salvându-l atunci când intervievatorul este un nepriceput, ci și în rău, devansând și distrugând firul raționalităților ori pur și simplu dovedindu-se a fi nepotrivit pentru un asemenea gen publicistic. Nu e suficient să fii un mare om de cultură ori să ai ceva de spus, ca să și izbutești să o faci, într-o manieră convingătoare și seducătoare (pentru că interviul este o specie dinamică, bazată în mare măsură pe o artă a cuceririi cititorului).

Judecând după acest mic preambul teoretic - ce-i drept minimal și poate simplificator - nu știu cui se datorează faptul că *Între scris și sânge*, o carte de convorbiri realizate de scriitorul sud-american Carlos Catania cu celebrul Ernesto Sábato, volum care promitea prin chiar alegerea interlocutorului să fie o adevărată revelație este totuși dezamăgitor cel puțin raportul la înălțimea așteptărilor. Firește, cartea e interesantă, nici nu putea fi altfel, ținând cont de vasta cultură a lui Sábato și de fascinanța sa personalitate, cea a unui om de știință, matematician și fizician, reformat în artist, pictor și scriitor. Aparent, nu-i putem reproșa nimic lui Carlos Catania, el însuși un rafinat cunoscător de filozofie și literatură, scriitor la rându-i, bun prieten cu Sábato și cu soția acestuia, Matilde Kusminsky-Richter. Timp de mai bine de 20 de ani între Catania și Sábato a existat o corespondență permanentă, îmbogățită și de numeroase vizite la casa din Santos Lugares a lui Sábato, de convorbiri telefonice și întâlniri în străinătate. Cartea lui Carlos Catania este rezultatul discuțiilor purtate de cei doi timp de unsprezece zile, în luna iulie a anului 1987, pe teme diverse: artă, lingvistică, structuralism, vise și premoniții, relativitatea valorilor estetice, educație, tineret, dictatură, libertate, preferințe literare, critică, traduceri, originalitate, metafizica tangoului. Așadar, prin subiectele alese și prin prestigiul celui interviuat, cartea oferă inevitabil o lectură agreabilă, interesantă și chiar instructivă, dar acea strălucire, acel spectaculos pe care le-am fi așteptat de la faimosul Ernesto Sábato, din păcate, nu există. Și din acest punct de vedere, volumul lui Carlos Catania este, cum spuneam, o dezamăgire.

Putem aproxima câteva explicații pentru transformarea

ERNESTO SABATO

ÎNTRE SCRIS ȘI SÂNGE

Ernesto Sábato - Între scris și sânge. Conversații cu Carlos Catania, traducere de Luminița Voina-Răuț, prefată de Andrei Ionescu, Editura Universal Dalsi 1995, 198 p., 5500 lei.

unui proiect cu șanse de succes zguduitor într-o carte care nu permite altceva decât adjective temperate, fără grade de comparație. În primul rând, chiar Carlos Catania recunoaște în *Introducerea* sa că bănuia răspunsurile pe care urma să le primească de la Ernesto Sábato încă dinainte de a-i pune întrebările. Armonia aceasta perfectă dintre cei doi se datorează, probabil, îndelungatei și profunde lor cunoștințe, dar pentru un interviu ea nu este benefică, dimpotrivă, detensionează relația întrebare-răspuns, duce la un acord permanent, ușor monoton, la o prea mică intensitate, nocivă pentru un dialog intelectual care se întreține în mare măsură din contradicții și provocări reciproce. În al doilea rând, cartea are un vag aer festiv, începând cu nota traducătoarei Luminița Voina-Răuț care ne mărturisește cum l-a descoperit pe Ernesto Sábato, un scriitor mult prea important ca să nu-l fi descoperit deja cu toții, într-un mod probabil asemănător cu acela al doamnei Voina-Răuț și sfârșind cu atitudinea abordată de Carlos Catania când îi adresează întrebările sale lui Ernesto Sábato. Prea multă admirație transpare din carte, și chiar dacă ea e justificată, e nu mai puțin stînjitoare, pentru că îl așează chiar pe Sábato într-o lumină nefavorabilă, impunându-i o neverosimilă postură de colos, ce interzice orice replică banală, orice reacție simplă omenească. Și în ultimul rând, cel mai important poate, cred că nereușita volumului i se datorează lui Sábato însuși. Ceea ce m-a dezamăgit la marele scriitor este lipsa de spectaculos a concepțiilor sale culturale, absolutismul lui tradiționalist, intransigența de om încrezător în câteva idei și valori sigure, care se numesc inevitabil Platon, Kant, Dostoievski, Nietzsche și altfel asemenea. Banalitatea nu apare numai în zona agresivă a locurilor comune vulgare, ea poate exista și la un nivel mult mai înalt, dar, măcar în lipsa unui alt termen mai potrivit, și acolo tot banalitate se cheamă. Sábato discută pe un ton grav

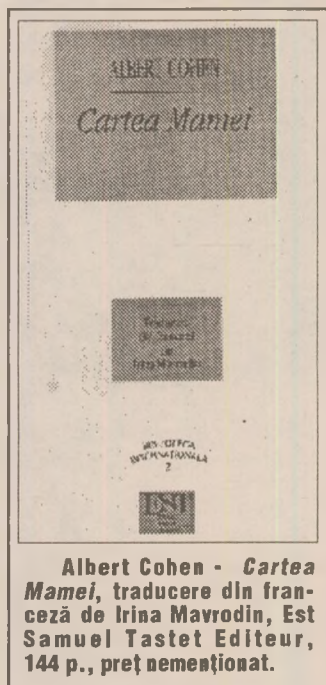
și ușor infatuaat despre chestii interesante, fără îndoială, dar deja arhicunoscute, de genul contemporaneității marilor spirite, care transcend limitele strict temporale și conviețuiesc într-o lume abstractă a ideilor afine ("aparțin «aceleiași epoci» spirituale și Van Gogh al secolului trecut și Francis Bacon al zilelor noastre, Kierkegaard de altădată, Camus și Sartre de astăzi, Dostoievski și Kafka") ori al existenței progresului în artă ("există progres în gândirea pură și în știință, nu însă și-n artă. [...] Aroganța europeană și «progresistă» a ajuns să considere că egiptenii sculptau astfel, fiind incapabili să reprezinte lumea exterioară, natura sau corpul omenească cum sînt în realitate. Senșelau" etc.). În materie de lingvistică, abordată în mod clar din perspectiva poetului care crede în taina cuvintelor și disprețuiește ambițiile sistematizatoare ale gramaticilor, ni se oferă o incursiune în teoriile antagonice ale lui Karl Vossler și Ferdinand de Saussure (Sábato e adeptul tezei vossleriene a creativității individuale) punctată de referiri la ideile lui Humboldt despre limba înțeleasă ca energie. Interesant este că deși situat pe poziții clar structuraliste (chiar dacă îl combatte pe Saussure), Sábato neagă structuralismul argumentînd că nu există structuri stabile în limbă, ci orice structură este o energie ce va duce inevitabil la crearea unei alte structuri. Totuși, deși cuceritor, argumentul nu mi se pare valid, căci el e bazat pe o înțelegere ad litteram ușor reductivă a concepției de structură în curentul numit structuralism.

Sînt numeroase banalitățile erudite și de mare clasă ale lui Ernesto Sábato, dar ar fi deplasat și inutil minimalizator să alcătuim o listă exhaustivă a lor. Cea mai dezamăgitoare însă a fost pentru mine răspunsul lui la clasică (și stupidă) întrebare: "De ce scrieți?" Pentru Sábato scrierul este (de fapt a fost) un chin, o permanentă suferință, psihică și fizică, lucru foarte nobil și impresionant, dar aș fi preferat ca această mărturisire să fie făcută discret și indirect, nu cu prilejul veșnicei teorii despre scriitorii care scriu pentru bani sau din amuzament și scriitorii care scriu din "prea plinul trăirilor lor".

Dar chiar dacă ne prezintă un Ernesto Sábato mult mai puțin fascinant decât autorul lui *Abaddón, Exterminatorul*, cartea lui Carlos Catania este un document util și în felul său, plin de învățăminte.

O carte de dragoste

E deja un loc comun în critică și estetică interdicția sincerității, sau mai bine zis convingerea că sinceritatea nu e benefică în artă, ci dimpotrivă, se poate lesne transforma într-o povară de prea multă umanitate care inhibă sau stînjenește procesul creator. Prin modul șocant în care dărimă

Albert Cohen - Cartea Mamei, traducere din franceză de Irina Mavrodin, Est Samuel Tastet Editeur, 144 p., preț nemenționat.

această prejudecată, cartea lui Albert Cohen este o revelație zguduitoare. *Cartea Mamei* este un poem de dragoste dedicat de un fiu mamei sale moarte, un lamento disperat și în același timp resemnat care alternează o povestire simplă și comună, dar exemplară tocmai prin tipicitatea ei, cu efuziuni lirice tulburătoare. Nu comitem, firește, greșeala de a deduce obligatoriu existența unui plan autobiografic pur (dacă Albert Cohen își plînge propria mamă sau nu, este nesemnificativ), dar important este că scriitorul mimează sinceritatea absolut omenească, scriind în numele unui personaj-scriitor pe nume Cohen care și-a pierdut mama. În felul acesta el mizează pe un *topos al sincerității* ale cărui efecte sînt foarte puternice, pentru că nu presupun doar o exhibare a umanității unanim valabile din noi, ci și o asumare demnă și disperată a acestei exhibări. Cartea are o simplitate desăvîrșită, relatînd povestea unei familii de evrei emigrați din insula Corfu la Marsilia, oraș mare și "loc al pierzaniei" unde cei trei, mama, tatăl și fiul rămîn veșnic niște înșingurați. Personajul central al acestei familii este mama, o mamă absolută, ființă care trăiește numai din bucuriile copilului și ale soțului ei, avînd drept unic țel în viață să-i servească, cu umilință și totală supunere, pe aceștia. Întîmplări mărunte, dar copleșitor de emoționante din existența acestei familii modeste și destul de oarecare sînt alternate în planul memoriei cu reveniri dramatice la clipa sumbră a prezentului de după moartea mamei, reveniri marcate de propoziții scurte și revelatoare de genul "dar ea a murit", "mama e moartă", "mama mea nu mai este".

Albert Cohen scrie din perspectiva unei conștiințe vinovate, a celui care nu-și înțelege propria sa iubire pentru o ființă apropiată decât cînd ea nu mai există, fiind torturat cumplit de amintirea necunoștinței sale, a micilor-marilor răutăți și trădări. Fiul care nu și-a îngăduit timpul de a-i scrie mamei sale scrisori, care s-a

rușinat cu ea în fața unor așa-zise persoane importante, își ispășește păcatul scriind o carte întreagă pe care o va citi toată lumea. Și chiar cei mai nesentimentali și mai reci esteți dintre cititori, dacă nu vor plînge ca Samuel Tastet, editorul cărții, vor fi cu siguranță cei puțin emoționați.

Poeme în proză

Publicat în traducerea excelentă a Elenei Lazăr volumul *Opera în proză* al lui Kavafis oferă cititorului român prilejul de a cunoaște și fața mai puțin cunoscută a marelui poet grec. Dar pe de altă parte, trebuie precizat că nu ne așteaptă surpriza descoperirii unui scriitor nou, necunoscut, ci dimpotrivă, reîntîlnirea cu acel Kavafis familiar nouă deja din poeziile sale. Căci Kavafis face parte dintre acei creatori care sînt poeți prin esența gândirii lor artistice, nu prin convenția unei anumite formule textuale. Volumul tradus de Elena Lazăr este foarte divers, el conține două nuvele (prima, intitulată *Ziua-n amiaza mare*, este o splendidă proză fantastică, despre un bărbat sărac ispitit în vis de diavol cu vanele tentații ale înăvuirii), cîteva poeme în proză, eseuri, articole, fragmente de jurnal, corespondență, însă din toate răzbate aceeași voce, cea a poetului care observă detalii aparent insignifiante, descoperind o ascunsă liricitate a celor mai banale întîmplări sau obiecte. Indiferent de specia abordată, textul lui Kavafis este monoton și monovocal, însă nu și monotonic, pentru că proza lui nu promite și nu oferă desfășurări epice, ci un acces mediat de pseudopovestiri sau comentarii la eul poetic hipersensibil al autorului. *Veșminte*, un poem în proză, poate piesa cea mai frumoasă din tot volumul, este o mostră perfectă din proza lui Kavafis, el fiind o metaforă a vieții văzute ca perindare de veșminte ale căror culori marchează trăirile ce o însoțesc. Divers și totuși uniform, volumul în proză de Kavafis este o carte de valoare.

Kavafis - Opera în proză, cuvînt înainte de Evangelos N. Moshos, traducere și note de Elena Lazăr, Editura Omnia, București 1995, 222 p., 2700 lei.

Sîngele aprins

alții ce făcea, se întreba însă (îmi spune fiul său, doctorul Radu Voiculescu) dacă era aici doar un banal orgoliu de scriitor, sau nu cumva ceva mai grav, o ispită satanică, antipod al smereniei creștine pe care o căuta.

DIN grupul de doctori care se adunau Duminică după-amiază în căsuța de mahala a chelnerului Apostol Apostolide, mare meloman și colecționar de artă (l-am evocat în nr. 3/1995 din *România literară*), spuneam că omul cel mai remarcabil era doctorul poet Vasile Voiculescu. Avea locul lui știut, pe divanul de lângă "patefon", unde ședea tolănit, retras, izolat, taciturn, inspirînd de aceea sfială, îmbrăcat cu un costum ros de prea multă purtare, cafeniu cu subțiri dungii albe, iarna încălțat cu bocanci cazoni căptușiți uneori cu ziere împotriva frigului. Căci de la moartea soției lui, petrecută cu cîțiva ani înainte, hotărîse (penitență? asceză?) să nu mai facă niciodată focul în odaia în care locuia. Capul îi era de o frumusețe îndelung lucrată de curgera anilor: ochii căprui cu priviri cînd absente, cînd atent examinatoare, îmbunate de multele zbîrcituri de la colțuri, fruntea înaltă, degajată, părul alb, nerărit, "dat pe spate" după obiceiul cuminte al epocii, barba, albă și ea, deasă și cam neîngrijită, niciodată lăsată pînă la completa ei creștere, ci periodic, mai ales la vremea primăverii, scurtată neglijent. Dar cel mai remarcabil element al fizionomiei lui era nasul cu creasta subțire și aripile nărilor frumos tăiate, exprimînd un fel de străveche noblete de rasă țărănească (pe care și Dinu Pillat a subliniat-o).

Cred că fusesem prevenit să am grijă de a nu-l importuna în vreun fel, căci era socotit un om ciudat, retracțil, închis în sine, deși nu chiar "artăgos și mahmur" (cum l-a descris Aurel Rău), ci mai degrabă rupt de lumea cu care nu se mai acorda, ușor mizantrop, "reacționar" în limbajul stupid al epocii, de fapt un mare caracter (s-au revărsat haznalele! avea să strige celor doi emisari veniți să-l ispitască la concesiile literare în perioada comunistă). Căuta cu demnă resemnare, dar și cu un fel de înciudată îndrjire, anonimatul, ștergerea de sine, uitarea, și cultiva o sărăcie împinsă pînă aproape de limitele mizeriei. Contribuia la asta și adîncia lui angajare religioasă, care îl ducea spre un soi de aspră călugărie civilă. S-a vorbit de asceza, pustnicia, sihăstria, retragerea lui în anistorie (Ion Simuț l-a crezut chiar isihast). De altfel frecventase mai înainte Mănăstirea Antim și cercul de intelectuali bucureșteni evlavioși denumit "Rugul aprins". Și totuși era foarte conștient de valoarea literaturii lui, se afla acum într-o extraordinară perioadă creatoare și ar fi dorit să cunoască și

AVEAM naivitatea, ce zic? stupiditatea chiar, o spun acum cu destulă rușine, să mă uit (cum ședeam pe un scaun la cîțiva pași de el) cam "de sus" la doctorul cu aparență atît de modestă, influențat, cred, în parte, deși fără voia lor, de ceilalți melomani din jur, majoritatea medici bine cunoscuți în București, cu "profil" de clinicieni, doctori adică îngrijind în mod direct bolnavi internați în institute și clinici reputate ("la Lupu"), cu laboratoare considerate moderne în epocă, practicînd ce le plăcea să numească o medicină științifică. Or, în contrast cu aceștia, moșneagul singuratic cu barba neîngrijită din fața mea fusese un număr de ani doar un biet medic de circumscripție sanitară rurală (mutat de colo-colo în nu mai puțin de opt!), mai apoi un așa-zis "generalist" sau medic de familie, igienist, în plus (aveam să aflu mai tîrziu) educator sanitar, propagandist medical, publicist și autor de articole și broșuri cu caracter elementar de popularizare, peste asta încărcat și cu o sumedenie de activități culturale și funcții administrative: consilier, referent, director, organizator de emisiuni la radio. S-ar fi convenit să văd, cel puțin în ce privește partea strict medicală, pe doctorul străin de orice gînd mercant, adevărat "doftor fără de arginți" și urmaș al Sfinților Cosma, Damian și Pantelimon, totodată pe "omul de omenie", patriot autentic cu fapta, iubindu-și sincer poporul, misionar și apostol, un fel de Albert Schweitzer autohton care nu avusese nevoie să plece tocmai în Africa (Lambaréné, în Congo) spre a se consacra cu imensă dragoste de oameni îngrijirii bolnavilor anonimi, ci făcuse așa ceva în propria-i țară roasă de o penibilă mizerie sanitară rurală, pe care și el, ca și George Ulrieru, a zugrăvit-o în toată cruda ei realitate. Iar cu privire la multiplele lui activități de "cultural", am înțeles abia mai pe urmă că doftorul fără de arginți în relațiile cu bolnavii săi avea totuși de întreținut o familie numeroasă: cinci copii în școli și o soție bolnavă, nevoită să se caute în străinătate.

De fapt, în pragul tinereții, cînd a fost să-și aleagă o profesie, Vasile Voiculescu, fire profund "idealistă", se voise preot, făcuse medicina a contre-coeur, la insistențele familiei, mai ales ale uneia din surori care îl găzduia în București și îi suporta cheltuielile studiilor. Dar și medicina o înțelesese tot ca pe un sacerdoțiu,

cu toate că, în același timp, și-ar fi dorit nu să o practice, ci să se dedice cercetării, să abordeze domenii mai subtile și pasionante intelectuale, de pildă neurofiziologia.

NICI la începutul participării mele la audițiile muzicale de la Apostol Vasile Voiculescu nu-mi fusese cunoscut ca poet, căci citisem într-ascuns ("pe sub mînă", cum erau vremurile) *Nostalgia Paradisului* a lui Crainic și dădusem acolo peste poezia intitulată "Androginul" (din ciclul "Întrezăriri", 1939) care mă fermecase de-a dreptul, încît o învățasem pe dinafară, ca să-mi pot repeta mereu versuri magnifice ca: *țin cumpăna-ntră suflet și-ntră carne... cobor zîmbind din alba-nțietate... tîria tainei mele, fecioria...* Găseam în acest poem ceva ce, cu juvenilă ardoare, căutam și la alți poeți (Blaga, Rilke, Valéry): perfecțiunea formală (literară, estetică) îngemănată cu adevărul ideilor solid întemeiate metafizic, de curînd desprinse din cărțile lui René Guénon și din Filocalie. Nu era Androginul primordial al lui Plato același cu omul "creat bărbat și femeie" din Biblie, cu omul total, cu omul veritabil, Adam Qadmon din Kabbală, omul universal din Islam, omul transcendent din tradiția taoistă? și iată că acum aveam marea șansă de a contempla în voie, - peste toate și cufundat în mirifică atmosferă a casei cu muzică și tablouri, - pe bătrînul atît de neostențativ, dar de fapt mult venerabil, în mintea căruia se putuse plăsmui platonicianul poem.

Într-o minusculă bibliotecă de lângă divanul unde ședea bătrînul, prevăzută cu un anunț tipărit pe un cartonaș cum că nu împrumută cărți, dar în care îmi dăduse voie să umblu, Apostol avea volumul de versuri al poetului, îngrijit legat în ediția definitivă excelent tipărită pe hîrtie scumpă la editura Fundațiilor pentru literatură și artă Regele Carol II, în 1949, și purtînd inspirată dedicație a autorului către "vrednicul Apostol al muzicii". Îmi făcusem obiceiul ca printre picături să frunzăresc acest volum, mai cu seamă la sfîrșitul audițiilor noastre, pînă a nu veni clipa plecării, care se făcea în rate prudente de frica "organelor" vigilente, bănuitoare de orice fel de întruniri. Din el am putut cunoaște dragostea adîncă a poetului pentru pămîntul de baștină (*de unde-atîta românesc nesațiu?*), ca și de trecutul lui legendar (la Cîmpulung i se părea că pînă și *pulberea pe căi e basarabă*). Iubea mult munții, Bucegii pe care-i urca deseori din Bușteni unde mergea în vacanțe, dar mai cu osebire Piatra Craiului, nu mai puțin marea la Balcic și la Mangalia (*albastre bărăgane de ape clătinate/ cu alte bărăgane de cer deasupra lor*).

Dar mai descopeream - surpriză mare și contrast violent atît cu Androginul platonician din aceeași perioadă, scutit de *fierbîntea cruci care a împreunării*, cît și cu înfațșarea actuală a pustnicului albit de bătrînețe din fața mea - versurile lui de dragoste, încărcate de o pătimașă senzualitate totodată însă înalt transfigurată printr-o adevărată alchimie a erosului amintind de cortezia trubadurescă și de tantra-yoga. Îmi copiam, ca să le pot degusta pe îndelete acasă, poeme precum "Crăiasa de zăpadă" (*zăpada cărnii tale o calcă pași străini*), "Fericitul gîde" (*aștepti să cazi sub paloșul plăcerii*), "Te înalț" (*zîmbet al veciei sprijinit pe-o gură... pe femeia goală altoiesc zeița... mîngîi lung tiparul formelor eterne*), "Vraja" (*fugarul suflet se-ntoarce acasă/ carne primește-ți lunatecul domn*).

Coexistența unei asemenea dogme toare proslăviri a cărnii glorioase (și Perpessicius o găsea "oarecum lubrică") cu suiful intens și vertical spre vîrfurile supremelor aspirații, transformarea poeziei joase în dor înalt, mă întărea în ideea care începea să se înfiripe în mintea mea influențată de unele lecturi așa-zise sapiențiale, că de fapt enorma energie stihială, primordială, cheltuită proteste de obicei, irosită în amoruri profane și idolatre, e tot una cu aceea care poate fi și trebuie să fie conservată, sporită și deplin folosită pentru questa și realizarea spirituală.

Așa se face că atunci cînd Vasile Voiculescu a început să scrie acum faimoasele *Ultime sonete închipuite* (între Duminică 5 decembrie 1954 și Luni 21 iulie 1958, adică exact în perioada în care l-am cunoscut și eu la Apostol) eram obișnuit cu extraordinara fuziune a componentei pămîntești și pasionale cu cea contemplativă și filozofică, atît de caracteristică artei sale, reprezentînd de fapt poli în care s-a zbatut mereu, în mare tensiune, ființa lui adîncă.

Publicate postum, după aproape zece ani de la fătura lor (la care mi se părea că aproape și asistasem cumva) ele au înmărmurit literalmente pe cititori ("lovitură de teatru" Elena Zaharia-Filipaș) prin atmosfera lor de mare poezie și meditație, încît l-au făcut dintr-odată celebru pe poetul crezut multă vreme doar un neimportant epigon tradiționalist al lui Vlahuță (Călinescu), un autohtonis gîndirist (Murărașu), mai pe urmă aproape de tot uitat. S-a vorbit atunci de miraculoasa depășire de sine înflorire și magnifică împlinire a poetului în vîrstă de peste 70 de ani dar "încărcat de roade în iarna vieții" (Cioculescu), adevărată tinerețe fără bătrînețe nemaiîntîlnită la noi. Păstrează și acum niște prozaice bonuri numerotate purtînd en-tête "Primăria Municipiului București Serviciul de transport STB, atelierul

i zîmbetul veciei

...e cismărie, Str. Vasile Lascăr 216”
...e care copiasem opt dintre sonete,
...colo în casa lui Apostol unde cei de
...știusese de existența lor încă cu
...mult înainte de a fi tipărite, căci poe-
...ul ținea să ni le împărtășească pe
...năsură ce le scria. Regăseam cu
...vechea încântare paradoxalele
...lăturări (coincidențe) de lucruri
...otrivnice (opuse) avînd ca rezultat
...afinamente literare aproape perverse:
...aduri înalte, viții glorioase, păcat
...adios, înaltă scîrnăvie, suave impu-
...licități. Dar de fapt întotdeauna poe-
...l nostru fusese deopotrivă flămînd
...e duhul slavei și carnea tinereții,
...umai că acum părea că într-adevăr
...ăsase în urmă bruta-ncoronare a sîn-
...elui aprins și năzuia tot mai sus,
...tre sublimul zbor în slavă și lumi-
...naltă a marelui azur. Și deși în
...ceste sonete finale, care par a se
...ce uneori la mai vechi porniri,
...chea e țel, poruncă sacră-a firii
...ca la Blaga), încît delfinelē iau
...area-n piept să-și afle mirii, ba pînă
...luceafărul își caută perechea (ca la
...minescu), înțelegeam că de fapt mă
...tîlesc iarăși cu Androginul cîntat
...un sfert de veac înainte, atuncia
...ipolar, bine cumpănit, cu perechea
...sine-însuși, acumă tăiat în jumătate
...n pulberea zdrobirii, dar tînjind
...ereu după pura deplinătate de odi-
...ră.

VERSURILE propriu-zis
religioase ale lui Vasile
Voiculescu, un mare
credincios (dar în felul lui, ține să
daue Radu Voiculescu) au fost pre-
textul absurdei lui arestări. Cupri se
născut “Clepsidra” și apărute la
ani după sonetele shake-
peariene, sînt scrise în aceeași
perioadă cu acestea, ceea ce explică
secreta lor înrudire, vizibilă cel mai
bine în extraordinara exclamație care
va scandaliza însă pe cunoscătorul
Cântării Cântărilor: *mi-e dor de Tine,
Doamne, ca de-o fată!* Am aflat de
existența lor mult mai tîrziu, după
moartea poetului, cum tot așa am citit
faimoasele astăzi *Povestiri* apărute
abia în 1966. Cu singura excepție a
buă catrene pe care mi le dăruise în
varna cînd se afla internat, și îl
vizitam adeseori, la spitalul Bernath
Andrei (astăzi din nou denumit
Caritas), unde doctorul Juvara, încă
deplin profesor dar deja celebru
chirurg, îl operase de adenom prosta-
tic. Ele încep cu versul *Toate dru-
murile, Doamne, duc la Tine* și sînt
aratate la urmă (după obiceiul lui):
uni 5 dec. 1955, cu mențiunea: spi-
tal. Dacă nu greșesc, nu sînt publicate
căieri. Mi-amintesc că în spital știa
treacă, cu înțeleaptă semnare și
etașare creștinească, dar și mereu
efugiată în poezie, peste multele
inerente imobilizării la pat,
ondei à demeure și antipaticului
lătoi”.

Poet creștin “dar în felul său”
reiese că era Vasile Voiculescu și din
două poezii cuprinse în ciclul
“Clepsidra” intitulate Apocatastaza I
și II și dateate 1957. Ele au făcut, din
partea Părintelui Stăniloae, obiectul
unor observații critice negative, de
natură doctrinară, mai exact dogma-
tică, la care poetul ar fi reacționat cu
iritate excedată și oarecare violență,
încît între ei s-a produs atunci o
regretabilă ruptură. Părintele îl
socotea pe Vasile Voiculescu un
eretic și îi contesta statutul de poet
religios autentic (pe care i-l admitea
lui Crainic), astfel că se repeta cumva
mai vechea controversă avută pe vre-
muri cu Blaga, legată de ideile filo-
zofice ale acestuia. Căci Părintele, în
viața cotidiană și lumească atît de
blînd, amen și binevoitor, avea o
aspră intransigență doctrinară și nu
accepta joaca literară cu dogmele
creștine, fixate după amarnice lupte
teoretice soldate uneori chiar cu
sacrificii de vieți omenești. Ideea lui
Origen, de restaurare finală, prin
iertarea divină, a tuturor păcătoșilor,
rezultînd din nemărginita iubire dum-
nezeiască pentru oameni, găsise în
sufletul generos al poetului nostru un
fîresc ecou. Totuși era conștient de
îndrăzneala pe care și-o lua aderînd la
o “erezie” respinsă de creștinismul
oficial, e adevărat că mai cu seamă
din rațiuni de “îconomie” pragmatică,
istorică și instituțională (bănuiesc că
un Frithjof Schuon ar fi spus: ideea
apocatastazei e esoteric valabilă dar
exoteric fatalmente inacceptabilă).
Dovadă că tot el scrisese: *Dar orice
mi-ar fi mintea, mi-e inima creștină,*
și în alt loc: *pune, Doamne, strajă
penei mele și-ngrădiri limbutului con-
dei, întrucît înțelegea să stea-n slujba
sacrelor idei/ cu-nțeleaptă dreaptă
socotire/ nu ispită, ifos, rătăcire.*
Alteori însă licențele lui, nu poetice
ci dogmatice, sînt încă și mai greu de
admis, de pildă cînd zice: *eu, a patra-
ți ipostază* (se-nțelege că a Sfintei
Treimi...). Regăsim aici, precum se
vede, vechea lui pendulare între
smerenie și orgoliu. Alexandru
Paleologu scria undeva că poetul nos-
tru l-ar fi înfruntat chiar pe
Dumnezeu și poate de aceea a fost
atît de aspru pedepsit (în închisorile
unde a zăcut aproape patru ani s-a
îmbolnăvit grav de tuberculoză verte-
brală, chinuit de dureri cumplite și
enorm slăbit fizicește).

IN volumul *Gînduri albe* din
1986 e conținută o foarte
interesantă “Confesiune a
unui scriitor și medic”, de fapt o con-
ferință a poetului în fața studenților
de la teologie din 1935. Din ea putem
afla cele trei straturi care au compus
viziunea sa despre lume: comoara de
neprețuit a credinței și datinilor popu-
lare ancestrale deprinse încă de la
început, ca copil trăit la țară, unde în
casa părintească se citeau Biblia,

Viețile Sfinților și Mineile; pe urmă
educația de sens contrar din liceu și
facultate puternic impregnată de pozi-
tivismul științific materialist,
evoluționist și progresist care carac-
teriza nu numai epoca în care se dez-
volta poetul dar și specificul profesiei
alese; în fine, ceva mai tîrziu,
frecventarea lui Plato (Voiculescu se
poate spune că a fost un poet emina-
mente platonician), a vedantismului
și budismului (incomplet și indirect,
trecut prin Schopenhauer), a Kabbalei,
dar și a literaturii ocultiste,
spiritiste, și teozofice (Eliphas Lévy,
Papus, Schuré, Rudolf Steiner,
Kardec, Hélène Blawatsky și Annie
Besant), la modă în vremea tinereților
poetului, modă din nenorocire
reapărută acum la noi cînd, după
vorba Apostolului, toate ne sînt slo-
bode deși nu toate de folos, ba chiar
dimpotrivă. E de subliniat că influen-
ța acestui “fatras” (cum îl numea
Guénon, care afîta s-a ostenit să-l
înlătore) neospiritualist nu a fost
mare în sufletul și mintea lui Vasile
Voiculescu (să fie “ereziiile” lui
minore adineauri pomenite un ecou al
acestor lecturi?) și înclin să cred că
imunitatea lui față de asemenea infil-
trații, nocive pentru alții, ține în parte
și de formația lui științifică (cu toate
păcatele ei), dar mai ales de existența
stratului tare așezat din fragedă
copilărie la temelia ființei lui de
creștin cuminte, cu țărănească și
tradițională frică de Dumnezeu.

INCET-INCET m-am apropiat
mai mult de bătrînul doctor
poet, și pînă a nu fi arestat (în
1958, de cînd nu l-am mai văzut) îl
vizitam uneori în casa bătrînească din
str. Dr. Staicovici 34, în Cotroceni,
un hoch-parterre unde locuia dimpre-
ună cu surorile lui. Îl găseam în odaia
cu multe icoane culcat cel mai ade-
sea, invadat și inundat de cărți răspî-
dite peste tot, în pat, pe jos, primpre-
jurul lui, căci interzicea să se facă
vreodată ordine. Despre faptul că
această încăpăre în care bătrînul
făurar își migălea giuvaerurile artei
sale *cufundat în cele înalte* o ținea
neîncălzită toată iarna de cînd
rămăsese văduv, că geamul spart nu-l
înlocuia din grija de a nu strica pînza
delicată țesută de un păianjen, că
exista și un șoricel, acceptat și hrănit
chiar, cu prietenească ocrotire, am
aflat după aceea. Din cîte vorbeam
împreună (bunul obicei de a însemna
ce nu trebuie uitat l-am deprins abia
mai încoace) mi-aduc aminte doar că
mi-a făcut, pentru vacanța din 1955,
un plan de excursie în Retezat, munte
pe care-l cunoștea bine, fiind el toată
viața un pasionat turist. Cel mai mult
îi plăcea Piatra Craiului, i se părea un
“munte cu har deosebit” și mă
urmărește o întîmplare petrecută în
anul următor morții lui și în imediata
apropiere a muntelui acesta pe care îl
îndrăgea.

Îmi petreceam o scurtă vacanță

Inedit

Toate drumurile, Doamne, duc
la Tine
Dacă Tu ești ținta călătoriei
noastre...
Prăpastii pe lături, în față
dezastre,
Păcatul ne pradă, iadul s'aține...

Cu numele Tău cel fără de
moarte
Isbind tot ce peste noi s'abātu,
Toate, Doamne, se dau la o
parte,
Numai ținta călătoriei să fii Tu.

Vasile Voiculescu

Luni, 5 Dec. 1955
spital

solitară în satul Peștera de lîngă
Moeciu, cătun situat la mare înălțime,
cu case răspîndite pe coclauri într-un
încîntător spațiu undulat mioritic,
găzduit de bătrînul Cojan Iosif Ion, în
vîrstă de 75 de ani, cu simpatice vor-
bire “graseiată”, în casa de lîngă mica
biserică albă care se putea zări de
departe din șoseaua cu serpentine
legînd Moeciul de Fundata. Într-o
seară, în odăița cu patru icoane pe
glajă (stilul Scheii Brașovului sau
Țara Bîrsei), cu “Scara vieții bărbatu-
lui” (de la un an pînă la o sută!), cu
chesaro-crăiasca “Înmormîntare a
vînătorului” tirolez petrecut cu alai la
groapă de multele animale pe care le
jertfise în cariera sa, bătrînul Cojan
și-a adus aminte că a mai stat aici la
el, demult, un doctor ca și Dvs., dar
cu barbă, și care mergea și el în
“Piatră”. După puțină vreme acel
doctor i-a trimis prin poștă, ca
amintire a scurtei lui treceri, o carte
scrisă chiar de el. Am devenit curios,
am întrebat: ce doctor?, ce carte? o
mai ai? Crede că da, prin vreo ladă, și
la insistențele mele promise să o caute
și găsească, ceea ce și face curînd.
Erau *Toate leacurile la îndemînă*
(apărută în 1935, în seria Cartea
Satului, la editura Fundației culturale
regale Principele Carol, cu o repro-
ducere colorată pe copertă a “Lăutu-
lui” lui Luchian) scrisă de doctorul
poet în dorința lui constantă de a
ameliora starea sanitară deficitară a
țaranilor noștri, totodată și o încercare
de a îmbina noțiunile strict medicale
cu bine cunoscutele de el străvechi
datini precreștine, “păgîne”(care apar
la tot pasul și în nuvelistica lui) aflate
la originea unor modalități terapeu-
tice neoficiale, adînc înrădăcinate în
practicile vracilor și babelor
doftoroaie.

I-am recomandat gazdei mele să
păstreze cu grijă și să prețuiască cum
se cuvine darul drumetului de odini-
oară, lămurindu-l ce om “mare” a
fost. Mai tîrziu, după moartea
bătrînului Cojan care a trăit pînă la
vîrsta de 89 de ani, mi-am copiat (ca
pe timpuri versurile doctorului poet)
rîndurile scrise stîngaci de mîna lui
neobișnuită cu condeiul, pe pagina de
gardă, în anul cînd primise cartea:
Proprietatea lui Ion Iosif Cojan,
Comuna Peștera Bran, Județul
Brașov. Această folositoare carte este
trimeasă de doctorul Vasile Voicu-
lescu ca cadou spre aducerea aminte
din vara anului 1937, pe cînd au fost
la Piatra Craiului. Cine va citi această
carte și o va înțelege foarte folosi-
toare este. Peștera la 13 XI 1937.

Mihail Constantineanu

Caragiale și Buzăul

UN VOLUM editat de Biblioteca județeană "V. Voiculescu" Buzău, întrunind două exegeze semnate de domnii Gabriel Cocora și Emil Niculescu evocă, cu acribie și culoare, episodul buzoian al lui Caragiale. Cum ne previne util nota asupra ediției semnată de dna Marcela Chiriță, acest episod buzoian din viața scriitorului își sărbătorește, în acest an, centenarul. Se știe, din opera scrisă Caragiale nu a putut trăi, apelând la venituri de aiurea. Așa se face că după ce i se reprezentaseră (1879-1884) principalele sale piese de teatru și după ce fusese, în 1888-1889, director general al teatrelor, dramaturgul se decide, brusc, să încerce a se face comerciant. În 11 octombrie 1893, împreună cu un Mihalcea, Caragiale deschide o berărie în strada Gabroveni din București. În aceeași zi, Tony Bacalbașa anunță în *Adevărul* "înmormântarea lui I. L. Caragiale", desigur ca scriitor, pentru că a devenit *comersant*. Berăria i-a mers destul de bine. Așa se face că în primăvara lui 1894, cu același Mihalcea, deschide în strada Sfântul Nicolae din mahalaua Șelari o berărie mult mai arătoasă. Se numea "Bere bibenti" și dramaturgul a avut grijă să plaseze, în presă, anunțuri despre eveniment. Unul din anunțuri, precizează Șerban Cioculescu în *I. L. Caragiale* (1967), informa publicul consumator: "Locul de întâlnire a tuturor claselor. Bere Luther. Popicarie de salon. Serviciu garantat. Întreținere europeană. Prețuri moderate". Patronul era prezent mereu la berărie, se întreținea cu umor, cu clientela, îi arăta cum ține berea la gheață și mașinile de rășnit cafea iar un client care comitea gafa de a face referire la cariera de scriitor a berarului, primea imediat replica: "Mai bine bere bună, decât literatură proastă". Coco Dumitrescu-Iași, profesor de filosofie la Universitate, vestit pentru prietășugul său cu paharul, (când fusese decan la Litere, secretarul facultății îi aducea, la restaurant, actele la semnat), era, aici, client. Și i se alăturau, modest, pentru a conferi demnitate locantei, C. Rădulescu-Motru și Mihail Dragomirescu, mai tineri amici ai lui Caragiale. Demnitate o fi avut berăria din Șelari, dar verul solid i-a lipsit, încît în toamnă, neobținînd cîștigul scontat, locanta e închisă. Dar Caragiale, care devenise și membru al Societății internaționale a chelnerilor, era hotărît să persevereze în această îndeletnicire. Cineva i-a sugerat ideea să ia în antrepriză restaurantul gării Buzău. Ideea i s-a părut fericită pentru că, știa bine, Gherea o ducea strălucit de pe urma concesionării restaurantului din gara Ploiești. S-a asociat cu cumnatul său, poligraful Teodor Duțescu-Duțu, care a făcut rost, probabil, de garanția necesară obținerii concesionării. Concesionarea a fost obținută la 15 noiembrie 1894, cum îi previne pe buzoieni o gazetă locală: "Amintim cu deosebită plăcere că dnul I. L. Caragiale, distinsul nostru autor drama-

tic, a luat în întreprindere restaurantul din gara Buzău, cu începere de la 15 noiembrie anul acesta. Ne place să credem că toți cei care vor vizita acest restaurant vor rămîne mulțumiți, nu numai de excelențele mîncări pe care oricînd le pot găsi acolo, dar și de fericita ocaziune de a fi în contact cu neîntrecutul autor al pieselor *O scrisoare pierdută*, *Noaptea furtunoasă*, *D-ale Carnavalului*. Mai înainte de orice, cît de prețios, lupta pentru existență". Dramaturgul și-a luat în serios afacerea cu noul restaurant. Asemenea lui Gherea, s-a mutat la Buzău, locuind aici cu întreaga familie (soție, copii, soacră, o nepoată a soției). După mărturia unui fiu al proprietarului casei închiriate de Caragiale, acesta se ducea rar la restaurant, în timp ce Gherea petrecea în localul său de la Ploiești ziua și noaptea, servind efectiv clienții și specializîndu-se în tăiatul pulpei de vițel. Caragiale a avut aici, la restaurantul gării Buzău, un responsabil cu aprovizionarea (care, murind la 90 de ani, a apucat să facă mărturisiri; a fost tatăl vestitei foste ministrese de la Consiliul Culturii, Suzana Gîdea) și un excelent bucătar turc, cu vechi atestate de serviciu în haremul sultanului de la Istanbul. Afacerea cu restaurantul buzoian, nici aceasta, n-a mers. Și după un an de zile, Caragiale a renunțat la concesionare. Marin Bucur, regretatul biograf al lui Caragiale, a arătat că în oraș erau puzderie de restaurante, cîrciumi, cafenele încît publicul nu s-a înghesuit la cel deschis de Caragiale, exclus în ianuarie 1895, pentru neplata cotizației, din Societatea internațională a chelnerilor.

În anul petrecut la Buzău, dramaturgul, cum o făcuse și la București, a susținut, ca invitat, conferințe publice. Erau organizate de un Atheneu local. O primă conferință a fost rostită în februarie 1895 și a fost o causerie hazlie. Dl. Cocora a găsit o selectare rezumat în gazetele buzoiene a acestei conferințe, din care aș cita: "Domnia-sa a demonstrat că oamenii cei mai celebri, cei mai iluștri, căpitanii cei mai mari n-au putut și nici nu pot scăpa de acest microb ce se numește microbul prostiei, așa cum mulți proști au rămas cu gurile căscate cînd au aflat că și ei își dau cîteodată mîna cu celebritatea. Viind vorba despre poeți, adică nu a venit, fiindcă Dlui a adus-o (Caragiale), a arătat că cel mai mare poet al nostru a fost Eminescu și că acum toți poeții noștri fac numai prostii, fiind cuprinși de o boală numită *eminescită purulentă*, ceea ce a dat de lucru dlor medici de aici să-și fărîme capetele căutînd să descopere un virus pentru această boală". Și, tot în această conferință, dramaturgul a dat o năstrușnică definiție prostiei, notată de gazetar: "încumetarea minții omenești de a se opune unei rezistențe covîrșitoare". Ar mai fi rostit o conferință despre seriozitate, rămasă necomentată de presa buzoiană și o alta despre opinia publică, care a avut parte de o amplă relatare. Să citez după fragmentul reprodus de dnul

Cocora: "Dnul Caragiale neagă existența unei opinii publice. Nu există opinie publică, zice d-sa, ci numai opinii individuale. Fiecare individ are dreptul la opiniunea sa și ar fi un atac la libertatea sa individuală cînd ar căuta să-i octroieze o altă opinie decît însăși aceea pe care o are... Aceste opinii trecute prin toate treptele de selecțiune, prin toate fazele luptei de existență, formează ceea ce noi numim opinie publică. Dl. Caragiale susține dar, pe de o parte, *suveranitatea* opiniei individuale iar pe de alta, caută să dovedească că opinia publică actuală nu există, din simplul motiv că timpul de selecțiune este cu mult prea scurt pentru a se putea vedea ce este într-însa trecător și ce este netrecător, și, prin urmare, demn de a fi și a forma opiniunea publică: opinie publică trăiește după iar nu cu noi și în timpul nostru. Noi nu admitem decît opinii individuale și nimenea, dar absolut nimeni nu e obligat să le primească sau să ne oblige să primim pe a altuia". Ca paradox savuros, tezele lui Caragiale despre opinia publică, necunoscute, merită să fie înregistrate.

Printre prietenii care îi frecventau restaurantul din Buzău a fost și remarcabilul Leonida Condeescu. Miziluk, să nu se uite, făcea parte din județul Buzău și vajnicul apărător al gloriei acestei urbe e considerat de dramaturg "unul din bunii mei amici". Primar al Mizilului în cîteva rînduri, ocupa, din august 1895, această demnitate (ultima oară a fost primar, aici, în 1900-1901) încît chiar de nu venea ca demnitar ci ca amic era, nu-i așa?, o autoritate. Și, în plus, se pare că el era cel - știe dl. Cocora - care aprovizionă cu vin restaurantul, provenit de la o vie din apropierea Mizilului. Acest Leonida era cumnat cu Matei Eminescu, fratele poetului, lăudîndu-se cu nepoții săi pe care îi prezenta scurt: Eminescu. Personajul era chiar așa cum l-a descris Caragiale în *O zi solemnă*, apărută în *Universul* din 21 aprilie 1900, zelos, energic, necunoscînd ridicolul cînd era vorba de gloria urbei sale, de care depindea cariera sa politică de statnic-conservator. Augustin Z. N. Pop a pretins a ști, în 1962, că acest Leonida Condeescu ar fi fost prototipul eroului principal din *Conu Leonida față cu reacțiunea*, ceea ce ar însemna că dramaturgul îl cunoștea înainte de 1879, cînd a scris piesa. Sigur este că amicitia lui Caragiale cu Leonida Condeescu este mai veche mult decît anul 1895, cînd s-a petrecut episodul comercial buzoian. Caragiale îi cunoștea toate tertipurile electorale și întreaga zbatere pentru a obține avantaje pentru Mizil, singurul mijloc de a capta voturile concetățenilor. Caragiale a înfățișat, cu suculent umor, importanța zilei de 10 mai pentru urbea Mizil, datorată "bravului meu amice Leonida Condeescu". Pentru prosperitatea orașelului era important să se stabilească aici garnizoana unui regiment sau măcar a unui batalion. În audiența la Palatul regal, avîntatul Leonida i-ar fi ținut suveranului, după descrierea ironică a lui

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ "V. VOICULESCU"
BUZĂU

Gabriel Cocora, *I. L. Caragiale și Buzăul*. Cu un eseu (în addenda) de Emil Niculescu. Ediția: Marcela Chiriță. Buzău, 1995

Caragiale, următoare tiradă: "Sire, tot s-a făcut pentru alte orașe, pentru Mizil, nimic!". Noi n-avem reședință de județ, n-avem tribunal, n-avem episcopie și n-avem regimentul 32, n-avem liceu, n-avem facultate de medicină, n-avem teatru național, n-avem pod peste Dunăre, n-avem nimic, nimic, sire!... Rugăm pe majestatea voastră să ni se dea și nouă ceva din toate astea". Regele ar fi promis și, aducîndu-i la cunoștință primului ministru rugarea întemeiată a demnitarului de Mizil, ar fi primit - închipuia Caragiale - răspunsul că Leonida Condeescu ar suferi de un exces de calitate și anume "ține să facă cu orice preț, din urbea sa măcar un port de mare". Tot eșuînd în aștepta doleanțe, a izbîndit o dată. Nu era chiar un liceu, o episcopie sau un regiment, ci un minut de oprire, în gara Mizil, a expresului București-Berlin. A fost singura izbîndă adevărată, atestată și documentar, a vajnicului primar de Mizil. Pentru că stabilirea în localitate a regimentului 32 Mircea, deși cîndva parțială realitate datorită deciziei unui guvern conservator, a fost anulată de o guvernare liberală. Iar Leonida Condeescu era, neabătut, conservator. Informațiile de epocă știu că Leonida Condeescu a fost încîntat de schița lui Caragiale, în care n-a văzut decît recunoașterea publică a zbatărilor sale pentru prosperitatea și strălucirea Mizilului. Drept care i-a fost mulțumitor foarte. Sfîrșitul carierei de primar a lui Leonida Condeescu a fost anul 1901, cînd este destituit și apoi judecat penal pentru gestiune deochiată. A murit în 1906, bolnav rău de nervi, zvîrlindu-se înaintea trenului. Nu a expresului București-Berlin ci a personalului ce sosea din Ploiești. Obsesia trenului i-a fost deci fatală. Șase ani mai tîrziu murea, la Berlin, Caragiale, cel ce l-a imortalizat pe Leonida în *O zi solemnă*.

Biblioteca județeană "V. Voiculescu" din Buzău, condusă de ani de zile de inimosul om de cultură și împătimit bibliofil dl. Alex. Oproescu, a făcut o treabă bună adunînd într-o ediție cele două amintite studii (al regretatului Gabriel Cocora și al dlui Emil Niculescu), cîteva planșe, una reprezentînd o fotografie a casei în care a locuit Caragiale la Buzău și o bibliografie. Amîndouă aceste studii sînt efective contribuții merituose de istorie literară. Un cuvînt special pentru studiul dlui Niculescu, la care exegeza face casă bună cu o eseistică de reale virtuți stilistice și cu o profundă cunoaștere nu numai a epocii dar și a încurcatei vieți a lui Caragiale.

**PĂCATELE
LIMBII**

de Rodica
Zafiu

O străveche operă artizanală necunoscută a lui Brâncuși

MI-A FOST DAT în împrejurări fortuite, nefiind vorba de o relație apropiată, să descopăr cu ani în urmă, în locuința pariziană a doamnei Sofia Klarsfeld, originară din România, probabil cea mai veche lucrare din câte se cunosc, a lui Constantin Brâncuși. Când a executat-o, fapt stabilit cu precizie, avea 16 ani!

Știind că de Brâncuși se ocupa colegul meu Barbu Brezianu și nevrând să-i încalc domeniul cu care avusesem totuși în trecut repetate contingente, m-am mulțumit atunci - conform unei rutine întotdeauna binevenite, căci nu știi niciodată ce surprize te pot aștepta - cu consemnarea datelor muzeografice și a istoricului piesei, fără a face uz public de ele. Marea expoziție *Brâncuși*, deschisă în primăvara aceasta la Paris, în cadrul Centrului Național de artă și cultură "Pompidou", m-a determinat - nu fără a-i fi semnalat mai întâi piesa lui Barbu Brezianu - să-mi schimb hotărârea. În consecință, am procedat la o seamă de investigații suplimentare, bazate în principal pe informațiile familiei Klarsfeld și în special ale Sofiei Klarsfeld.

Este vorba de o lucrare din vremea uceniciei sculptorului la Școala de arte și meserii din Craiova, având dimensiunile de 74 cm înălțime, 69 cm lățime și 65 cm adâncime, un *Scaun colțar* ("Coin de feu", cum spune francezul), lucrat fără îndoială după un model din epocă, în stilul celor pe care Brezianu le socotește ca fiind "inconfortabile" și realizate "într-un bizar stil eteroclit, la modă spre finele secolului al XIX-lea, în fostul imperiu Austro-Ungar" (v. Barbu Brezianu, *Brâncuși în România*, ed. a II-a, p. 217, nr. 45).

Ar fi fost desigur important de știut cum arăta modelul, pentru că o concluzie se impune cu certitudine: Brâncuși nu s-a mulțumit cu o simplă copie fidelă, mai ales că ornamentația scaunului include și

semirelieful unui cap de copil; or, așa cum se știe, *Capetele de copii* fac parte dintr-o suită de sculpturi a căror temă îl preocupă constant pe Brâncuși la Paris, în anii 1906-1907 (v. Barbu Brezianu, *Op. cit.*, p. 92-102, nr. 9-13).

Se pare (faptul mi-a fost comunicat cu o regretabilă întârziere, de care nimeni nu e vinovat, de către o rudă apropiată a familiei posesoare, o doamnă cu studii superioare de istoria artei) că în 1993 o garnitură mobilieră în stilul deja pomenit și alcătuită din trei scaune distincte dar asamblabile în unghi drept, piesa din mijloc fiind un scaun colțar, a fost vândută la București printr-un anticariat din Calea Moșilor (ulterior desființat), nu se știe cui. Garnitura mi-a fost descrisă destul de detaliat, cu precizarea că amintita piesă din mijloc oferea în mod sigur o imagine similară *Scaunului colțar* lucrat de tânărul Brâncuși.

Sunt dezavantajat că nu am văzut eu însumi respectivele trei componente, că nu am cunoștință din ce lemn erau confecționate și că nu le-am putut cerceta execuția, mai ales gradul de măiestrie al finisajului (cioplitura, lustrul etc.). Totuși, a ști că scaunul colțar se integra la origine, în mintea creatorului său industrial, unui ansamblu tripartit conceput funcțional ca atare, atenuează întrucâtva - cel puțin în conștiința mea - ponderea impresiei de inconfort și bizarerie, totul fiind compensat de cele două scaune în prelungire, pe stânga și pe dreapta, de natură să potențeze efectul decorativ, îmbogățindu-l. Oricum, mi s-a părut potrivit să atrag atenția asupra existenței la noi a unei asemenea garnituri: nu este exclus ca ea să fie recunoscută de posesorul ei actual la eventuala citire a rândurilor de față, sau să reapară vreodată în comerț.

Spre deosebire de *Scaunul colțar* catalogat de Brezianu, cel descoperit de mine e executat din lemn de nuc, material mai pretentios decât stejarul și a cărui

operație de lustruire se apropie de aceea a polisajului, despre care se știe că Brâncuși i s-a dăruit toată viața cu o pasiune și acribie excepționale. Fiind din nuc, este mai greu de presupus că ar fi vorba de un exemplar de serie. Cred mai degrabă că avem de-a face cu o variantă unică, ce va fi deschis drumul apariției piesei de stejar, mai puțin incomodă ca execuție, și poate a încă două sau trei la fel, din care e posibil să nu fi supraviețuit decât cea cunoscută de Barbu Brezianu. Sustras însă oricăror speculații rămâne faptul că *Scaunul colțar* din nuc a fost achiziționat direct de la Brâncuși, în 1892, în timpul zilelor de vacanță petrecute de acesta la Hobița, de către Sofia Klarsfeld (bunica dinspre tată a actualei Sofia Klarsfeld, invocată la început), o persoană care auzise de existența talentatului tânăr și care, în consecință, s-a deplasat în satul său natal; impresionată de ceea ce a constatat la fața locului, i s-a hotărât să-l încurajeze pe Brâncuși, cumpărându-i ulterior și alte lucrări cioplite, printre care o *Ladă de zestre* și câteva *Rame de oglindă*; variante ale lor sunt catalogate de Barbu Brezianu (v. *Op. cit.*, p. 214-216, nr. 41, 42, 43, *Rame I-III* și 44, de astă dată nu o ladă, ci o *Casetă*). Datorită vicisitudinilor social-politice care au marcat sfârșitul anilor '40 și prima jumătate a anilor '50, soarta lor este astăzi necunoscută. Din fericire, - în virtutea unor motivații de ordin strict familial - *Scaunul colțar* fusese adus, încă cu mult înainte, la Paris, urmând a fi cândva ușor restaurat.

De la Sofia Klarsfeld *Scaunul* a trecut în proprietatea fiului ei, Moreno Klarsfeld, iar de la acesta l-a moștenit fiica sa, actuala Sofia Klarsfeld, nucleul familiei fiind emigrat de multă vreme în Franța. Piesa se află în prezent în păstrarea fiului Sofiei, Gabriel Moreno Klarsfeld, domiciliat în Statele Unite. Mi s-a părut util s-o semnez public, printre altele și pentru că sunt informat că atât în Franța cât și în Statele Unite, marile case de licitație declară a nu avea experiența unor astfel de produse, aparținând lui Brâncuși. În consecință, ele nu pot face obiectul unor evaluări, respectiv al unei asigurări corespunzătoare, ceea ce le periclitizează soarta. Expoziția *Brâncuși*, succesoarea în toamnă a celei de la Paris, ar putea - expunând *Scaunul colțar* din lemn de nuc - remedia acest inconvenient.

Radu Bogdan

Adresarea directă

STILUL gazetăriei autohtone pare să ilustreze persistența culturii orale, recurgând la formele discursului adresat: persoana a II-a, imperative, vocative, interogații. În ultima ei carte (*Românii după '89*), Alina Mungiu remarcă în treacăt procedeul adresării directe (p. 210), punându-l în legătură - în forma "chemării la ordine" - cu tipare ale propagandei totalitare; filiația e posibilă într-o fază inițială, dar modelul mi se pare a fi rezistat mai mult ca strategie populistă, legată și de preferința jurnalistică pentru oralitate. Destul de răspândită e *adresarea către cititor*; nu doar în rubricile specializate, cu destinatar bine stabilit și cu o relație specială între emițător și destinatar (poșta redacției, sfaturi medicale sau sentimentale, horoscop etc.), în care e normală - ci și în comentariile de actualitate. Strategiile - care presupun o atitudine familiar-didactică - vizează implicarea cititorului, dar într-un mod destul de naiv. Exemple pot fi identificate, în ultimii ani, în presa populară de diverse orientări, poate cu o treptată atenuare, prin trecerea de la o tendință generală la specializarea în acest stil a anumitor reviste și autori. Formulele de adresare către cititori sînt de obicei plurale și familiare, insistînd asupra valorilor comunitare, inclusiv - evident - a celor etnice (acestea din urmă marcate uneori ironic): *oameni buni, români, frați români, fraților*: "Avem nevoie de liniște, oameni buni!" ("Adevărul", 20.05.1990); "Oameni buni, ce s-a întîmplat pe 17 martie?" ("Cotidianul", 60, 1992, 2); "cruciți-vă, români!" ("România liberă" = RL 1467, 1995, 16); "vom plăti, frați români și român-cuțe" ("Expres magazin", 12, 1994, 1). Mai rar, tonul adoptat e retorismul solemn, cu efect comic involuntar: *popor român* - "Popor român, cînd îi se spune că trebuie să-ți sporești vigilența, nu îi se spune degeaba!" ("Vremea", 1-2. 10. 1992, 2). În fine, găsim și formula mai decentă, politicoasă, motivată strict prin situația de comunicare: *stimați cititori* - "Vă mai amintiți, stimați cititori, despre fraudă comisă...?" (RL 948, 1993, 16); "Dumneavoastră, stimați cititori, ați tot auzit de celebrele jocuri de înțrăjtorare..." (RL 916, 1993, 8). E trezită din cînd în cînd și conștiința parodică, prin reluarea unei sintagme clasice: "Despre ea este vorba, iubite cetitoriu" ("Academia Cațavencu", 5, 1992, 7).

A doua formă de adresare directă o constituie *interpelarea*, ironică sau indignată, a "personajelor" discursului: adversari politici, autorități. În acest caz preferate par a fi politețea și emfaza oratorică: *domnule X., domnilor* - "*Domnilor primari*, găsiți soluția de rezolvare a dezvoltării comerțului particular prin închirierea Complexelor alimentare care dețin mii de metri pătrați numai pentru 'depozitarea' eternelor conserve, sau stau închise de ani de zile, așteptînd, ce, pe cine?" (RL 31. 08.1993, 10); "Chiar așa *d-le Ilescu, d-le Văcăroiu*, nu vă puneți întrebarea (...)" (RL 949, 1993, 13; cu greșeala elementară, destul de răspîndită, de a omite virgula înainte de vocativ); "Se aude, *domnule consilier Manea*?" (RL 1014, 1993, 1). Vocativul tinde către valoarea exclamativă, interjecțională: "Dați, *fraților*, și o lege împotriva cîinilor" (RL 1472, 1995, 1); "vine iarna, *domnilor*..." (RL 681, 1992, 3). Fără a fi foarte răspîndit, procedeul conferă stilului jurnalistic o notă de familiaritate destul de primitivă.

PREPELEAC*de Constantin Țoiu*

Teologia insectelor

...**D**UPĂ ce am asemuit omul cu animalul... voi asemui omul trăind în societate cu animalul viețuind în turmă, căutând în același timp de a afla care poate fi cauza acelui mod industrial de a exista, remarcat la unele făpturi, chiar la speciile cele mai bicisnice și mai numeroase; câte lucruri nu se spun despre unele insecte! Cercetătorii admiră cu pizmă inteligența și talentele albinelor; ele au, se zice, un geniu al lor, o artă pe care doar ele o stăpînesc, arta de a se guverna cît se poate de bine...; un stup este o republică în care fiecare individ nu lucrează decît pentru societate, unde totul este ordonat, împărțit, cu o prevedere, cu o egalitate, cu o grijă admirabile; Atena nu era mai bine cîrmuită, nici mai bine orînduită...

Lucrurile se petrec astfel, fiindcă independent de entuziasmul ce te cuprinde față de subiectul studiat, admiri totdeauna cu atît mai mult, înaintînd în cercetări, cu cît raționezi mai puțin. Există oare ceva mai gratuit decît admirația aceasta față de muște și de vederile morale ce li s-ar atribui, decît dragostea pentru bunurile comune ce li se presupune, decît instinctul ciudat echivalînd cu geometria cea mai sublimă, instinct ce li s-a acordat de curînd, prin care albinele rezolvă fără șovăială problema de a clădi cît se poate de trainic mai mult, în cel mai mic spațiu cu putință, și cu cea mai mare economie posibilă? (ca japonezii, de pildă n.n.)...

Nu curiozitatea o atac eu aici, cîtuși de puțin; ci raționamentele și strigătele de uimire; să observi cu atenție manevrele acestor viețuitoare, să urmărești cu grijă procedeele și munca lor, să descrii exact nașterea și înmulțirea, metamorfozele lor etc., toate subiectele acestea pot ocupa timpul unui naturalist; dar eu nu pot înțelege cum se predică morala, cum se susține teologia insectelor; observatorii pun de la ei aceste minuni în obiectul cercetărilor lor, și pe urmă tot ei scot țipete de mirare, ca și cum acele minuni ar exista cu adevărat...; inteligența, previziunea, însăși cunoașterea viitorului, ce li se atribuie cu atîta bunăvoință, și care se cuvine să le fie respinse în chip riguros, acesta e lucrul pe care voi încerca să-l reduc la justa lui valoare.

Muștele solitare nu au, după părerea cercetătorilor, nici o deșteptăciune, față de muștele ce trăiesc laolaltă; cele ce nu alcătuiesc decît mici grupuri, au mai puțină inteligență decît cele ce sînt foarte numeroase; iar albinele, care dintre toate insectele sînt poate cele ce formează societatea cea mai numeroasă, sînt și cel mai bine înzestrate. Oare aceasta nu-i destul ca să te faci să gîndești că aparența harului sau inteligenței nu-i decît un rezultat pur mecanic, o combinație de mișcări proporțională cu numărul, un raport ce nu este complicat decît pentru că depinde de mii și mii de indivizi? Nu se știe oare că orice raport, chiar și orice dezordine, dacă-i constantă, ne apare armonie din clipa în care nu-i cunoaștem cauzele, și că de la presupunerea că aparența ordinii ar fi o consecință a inteligenței, nu-i decît un pas, oamenilor plăcîndu-le mai mult să admire, decît să vadă lucrurile în adîncimile lor?... Această societate e așadar un amestec fizic rînduit de natură, și lipsit de orice înțelegere, de orice cunoaștere, de orice chibzuință...

*

(Ideologii fanatici totalitariști mai bine s-ar fi ocupat de gîze, numai de gîze; deși nu puțini sînt oamenii, asupra cărora abătîndu-se un tratament ne-uman, acceptă de nevoie sau de frică să-și schimbe în acest mod specia, n.n.).

BUFFON, *Societatea la om și la animale*, Ed. Hachette, 1887. Fragmente. În românește de C.Ț.

SIMULACRELE NORMALITĂȚII*de Eugen Negrici*

Ce s-a veștejit în poezia ultimului deceniu

IN MULTE din cărțile tinerilor și foarte tinerilor poeți ce s-au străduit - greu de spus cum și în ce condiții - să debuteze în România, după 1989, ca și în cele aparținînd "noului val" basarabean, se vede cu ochiul liber stilistica anilor predecembriști. Nu e o fandoseală juvenilă și nici vreo șugubeață modă retro, ci, mai mult ca sigur, un fenomen de defazare și de recuperare specific literaturilor care resimt periodic unda de șoc a istoriei. Cercetate atent, consultate mai bine zis, aceste literaturi relevă destule semne clinice bizare și o cardiogramă presărată cu sincope, extrasistole și fibrilații. Paranteză. Și cei mai optimiști dintre noi trebuie să admită că schimbarea de orizont artistic a fost dramatică, după Revoluție, că problema literaturii are acum cu totul alte date și că efortul de adaptare i-a năucit sau i-a dezorientat ireversibil pe nu puțini. Practic, ne aflăm (ca și basarabienii, în felul lor și din motivele lor) la începutul unui nou ciclu istoric și sîntem, cît de cît, conștienți de faptul că nu ar trebui să lăsăm să se prelungească starea de marasm interstițial. Dar mărturisesc că aș prefera o împrosătare reală a sensibilității noastre bălțite și o înnoire veritabilă. Pentru că mai visez încă la un uragan primenitor și pentru că știu că *nou* este numai ceea ce promovează *la nivelul formelor* un alt mod de a vedea lumea, voi arăta pe scurt ce mi se pare veștejit în poezia

anilor '80, care, reluată astăzi, adesea în variante peltice, de către poeții cei mai tineri, cunoaște o ciudată revigoare. Nu voi aminti de plictisitoare, - prin abundență și repetare - considerații degajate, libere, impudice asupra procesului facerii și de tot ce ține de metalimbaj și de preluarea dezinvoltă a funcțiilor criticii. Sau nu le reamintesc decît în măsura în care ele, alături de alte elemente - atrag atenția asupra *eroului*, asupra unui personaj neostenit inteligent, neostenit ironic, neostenit zglobiu care își arată, cu asupra de măsură, virtuțile asociative, persiflatoare, autoscopice, ca și neîntrecuta abilitate în deplasarea cinematografică a camerei spre obiectele revelatoare ale realului, ale unui real ignorat.

În această poezie de serie mare se conturează clar și din nou *eroul*, eroul pe care îl crezusem pierdut, efasat, uitat sau bine dosit în poezia română, care a încercat, multă vreme, să devină, măcar în aparențele ei, impersonală, autarhică, princiară. *Eul* empiric își ia o mică revanșă istorică și, odată cu el, revin în literatură discursivitatea și... toate sunetele ei. Ajutată de grimase și faceri cu ochiul, gesticulația a ajuns să fie prisositoare și o vioiciune falsă agită textele în toate articulațiile lor. Numai că nimic nu se trece în poezie mai repede ca gesticulația, "ideile" ingenioase, trucerile recreative, ironia și realul oferit ca replică.

Festivalul Enescu se apropie

CONFERINȚA de presă privitoare la Festivalul Internațional "George Enescu", ediția a XIII-a (să sperăm că nu va fi cu ghinion), care va avea loc între 7 și 23 septembrie 1995, a făcut cunoscut un program bogat - impresionant chiar - în care se învecinează concerte simfonice, camerale, corale, operă și balet. Publicul meloman se va bucura desigur să poată auzi pe viu ansambluri și mari artiști, unii cunoscuți nouă doar de pe discuri, alții rămași în amintirea celor ce i-au mai auzit cîndva, ca: Lord Yehudi Menuhin cu Royal Philharmonic Orchestra, Lorin Maazel și Orchestra Radio bavareză, Zubin Mehta la pupitrul Filarmonicii din Israel și Iuri Temirkanov la cel al Filarmonicii din Sankt Petersburg, Georges Prêtre și Orchestra Radio din Stuttgart. Lista evenimentelor nu se încheie aici; vor mai participa și cei mai importanți artiști români și vor fi și multe (chiar prea multe și nu destul de selectate) concerte camerale.

Punctul fierbinte va fi, desigur, noua montare a Oedip-ului enescian pe scena operei bucureștene, în regia lui Andrei Șerban; dar iubitorii de operă vor putea asculta încă trei opere în versiune de concert: Monteverdi, Gershwin și Debussy.

Întrebările și discuțiile au vizat îndeosebi controversata problemă a sălilor. (E.I.Z.)

Accidentul în teatru

ÎN TEATRU, accidentul derutează și tulbură. El procură plăcerea unei opriri derutante care, oricând posibilă, intervine ca o erupție, ridicând vâlul asupra unei alte vieți, viața corpurilor niciodată supusă integral ficțiunii. Accidentul se plasează la întâlnirea dintre cele două vieți pe care actul teatral le include. El le amintește coexistența, dar seduce doar cât rămâne trecător, spărtură repede acoperită, neliniștită de cum întrerupe în prelung desfășurarea reprezentației. Accidentul atestă persistența unei vieți reale sub viața imaginată a teatrului, viață pe care un moment o perturbă. Accidentul dă un caracter special reprezentației, zmulgînd-o destinului obișnuit, repetarea, ridicînd-o la rangul de eveniment, întotdeauna unic.

În ultimele luni am fost martorul unor accidente legate în special de actori, nu de decoruri, costume sau lumini. N-au fost accidente mecanice ci accidente omenești, așa cum doar artele trăirii le pot cunoaște. Specificul unei asemenea fragilități de care îți dai seama fizic constă în solidaritatea scenă-sală pe care o produc. Oricît de rapid ar fi, efectul comunitar este extrem, în bine sau în rău. Accidentul suprimă distanțele, suspendă îndepărtarea. El dezorganizează jocul, obligîndu-ne să ne regăsim toți de aceeași parte.

În piesa *München-Atena* de Lars Noren, la un moment dat, se năruie un element de decor. Fiind vorba de un tren expres, Aurélien Recoing adaugă în dialog o replică pentru a escamota situația: "Nu numai că perechea nu se înțelege, dar, pe deasupra, mai intervine și un accident". Frază perfect

normală dar, surpriză, partenera sa, Laurence Roy, pufnește în rîs iar sala zîmbește. Accidentul mecanic, admirabil înlăturat, produce o intimitate specială, chiar dacă jocul se continuă în pofida greșelii. Este de fapt principiul clovnului care își integrează eșecul în prestația sa. Publicul se binedispune.

Există însă o diferență între accidentul mecanic și accidentul fizic. În același spectacol, după disputa finală a celor două personaje, Aurélien Recoing se întoarce spre sală cu fața însingurată. Fără ezitare, regret recursul la hemoglobină de care teatrul abuzează în ultima vreme. Se lasă contaminat de gustul pentru violență, propriu cinematografului, pe care oricum nu va putea să-l satisfacă vreodată: sîngele în teatru, o știm, nu poate fi decît fals! Spectacolul se încheie, aplauze... Aurélien Recoing se apropie de public și întreabă dacă nu se află un medic în sală. Spectatorii hohotesc, convingși că din nou vrea să facă o glumă. În cabină, unde mă duc să-l văd, actorul sîngerează cu adevărat... Sînge pe care eu l-am interpretat drept o culme a înșelătoriei. Concluzie pripită, care confirmă un cunoscut postulat: adevărul pe scenă este fructul unei elaborări. Accidentul a produs un exces, o lipsă de măsură care s-a transformat, datorită circumstanțelor, în contrariu.

Un alt accident cu care m-am confruntat a fost mnemonic. În *Vînătorii de glorie* de Marcel Pagnol, Charles Berling și-a uitat complet textul - hău, vid; atunci, fără jenă sau teamă, a venit spre noi informîndu-ne că îi este imposibil să continue. Actorul nu s-a pierdut în scuze, nu a luat situația

drept o înfrîngere, dimpotrivă, a integrat-o, făcînd public scandalul dispariției bătrînului sufleur, care lipsea. El a vorbit despre singurătatea interpretului supus riscurilor extreme, aidoma unui acrobat fără plasă. A transformat astfel accidentul într-o mărturisire de actor iar rîsul obținut prin acest micro-spectacol improvizat n-a putut fi egalat de adevărata reprezentație. Accidentul mecanic sau mnemonic poate produce sentimentul unei victorii împărțite doar cînd se depășește sentimentul de pericol, cînd actorul salvează situația.

În sfîrșit, un ultim accident, accidentul psihic. Viața îl scoate atunci pe actor din rol, iar a fi spectator devine greu de suportat. M-am aflat nu de mult în mijlocul unei crize care elimină jocul și regulile sale, fără ca cineva să poată interveni. Teatrul dispăre iar reprezentația se spulberă. În piesa *Salut, Tolstoi* - inspirată de *Jurnalul* lui Nijinski - pe care Andres Jeles a creat-o la Budapesta și a reluat-o în versiune franceză la Douai, unul din interpreții lui Nijinski, în loc să respecte punerea în scenă, s-a lansat, la un moment dat, într-un lung discurs despre situația în lume, despre dramele și nenorocirile sale actuale. A început să vorbească în ungurește, tonul său era deplasat iar jocul irita prin exces, prin îngroșări, prin abuz de intensitate, totdeauna suspecte în teatru. Spectacolul devenise retoric... La un moment dat cineva a intrat în scenă - ni s-a explicat mai tîrziu că era regizorul -, a aruncat o haină pe actorul închircit, cerînd în ungurește să oprească totul. Sala era cuprinsă de stupeoare, neînțelegînd dacă s-a sfîrșit într-adevăr spectacolul... Apoi, după

lămuriri și precizări, s-a evaluat gravitatea accidentului psihic care a devenit un veritabil traumatism pentru spectatori: asistasem în direct la întunecarea unei minți.

Mai există, în cele din urmă, și accidentul metafizic, accidentul care depășește scena. Se știe că orice spectacol în aer liber își bazează atracția pe comunicarea cu cerul și noaptea dar, totodată, și pe nesiguranță, nefiind niciodată la adăpost de elementele naturii. Odată intervenția lor a căpătat o semnificație la care nimeni n-a putut rămîne indiferent... S-a împlinit vara trecută, la Avignon, cînd cerul furtunos s-a dezlănțuit chiar în clipa cînd Don Juan lansa Comandorului invitația de a cina cu el. Accidentul meteorologic s-a convertit atunci într-un accident metafizic. Cineva de acolo, sus părea că răspunde celor ce se întîmplau jos, la temelia Palatului Papilor. Există un spectator superior...

Accidentul tulbură mai ales în spectacolele care se prezintă bine puse la punct, controlate cu strictețe, căci în celelalte, unde persistă un procentaj de libertate, el pare mai ales un avatar episodic, aproape îngăduit de estetica adoptată. Ca la Brook... Accidentul care distruge o ordine autoritară are o valoare terapeutică pentru orgoliul directorilor de scenă, amintindu-le că o tulburare poate fi oricînd posibilă. De aceea visez să fiu martorul unui accident într-un spectacol de Bob Wilson. Cît de mic ar fi el, contează.

George Banu

(traducere de Andriana Flanu)

CRONICA
PLASTICĂ

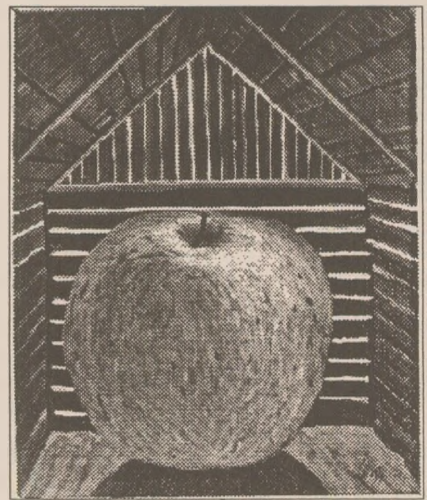
d'e Pavel
Șușară

LA CEA de-a cincisprezecea expoziție personală (Galeria Simeza, 1995), Ion Dumitriu se găsește într-o situație oarecum paradoxală; deși întreaga sa activitate trasează contururile unei opere încheiate, răsplătite cu premii în țară și în străinătate, plimbate prin importante galerii europene, percepția sa, atît în rîndul opiniei largi, cît și în acela al specialiștilor, nu este nici pe departe una bine articulată. Prin expozițiile sale s-a trecut cu o oarecare grabă, iar judecățile critice, în cea mai mare parte a lor, n-au depășit un anumit prag al lejerității lecturii și al frivolității de ton sau, la polul opus, al verbiajului teapăn și al perorației pseudometafizice. Și în parte lucrurile sînt explicabile, pentru că pictura lui Dumitriu oferă un prim nivel, acela de contact, care pare a epuiza subiectul fără a mai fi nevoie de insistențe sau de reveniri. Pictorul folosește un limbaj lapidar - culoarea și forma trăiesc în regimul normal al propriilor identități -, un limbaj care nu are vocația și nici deprinderea de a înscena ambiguități. Dar tocmai această comunicare neechivocă, această rigoare a formulei de adresare, creează nebanuite dificultăți de apropiere. Și de aici au generat toate erorile de lectură și viciile de situație. Prima eroare, care atrage după sine un șir de inadecvări, este asocierea tacită a picturii lui Dumitriu cu pictura lui Bernea. Ceea ce face posibilă această apropiere este un simplu element exterior, de pură administrare a creației, care nu are nici o relevanță în planurile profunde ale picturii sale: și anume organi-

Un poet al spațiilor agreste

zarea în cicluri. *Deal, Hrană, Prapori* etc. la Bernea, *Șură, Capete de grindă* etc. la Dumitriu pot genera ideea unei anume simetrii, dar care îl situează pe Bernea, prin natura lucrurilor, într-o privilegiată situație de anterioritate. Dumitriu vine fatalmente după și actul său poate fi lesne înțeles ca reflex, ca înscriere într-un scenariu deja prefigurat. Dar pentru o comunicare adecvată cu pictura lui Dumitriu, prejudecata privirii sale în apropiere de Bernea trebuie din capul locului risipită. Atît ca temperament, cît și ca viziune artistică și ca modalități de situare față de actul picturii, între Bernea și Dumitriu există o distanță uriașă. Primul este o fire artistică neliniștită, o conștiință setoasă de absolutul picturii, de la experimentul cel mai îndrăzneț și pînă la rememorarea formelor tradiționale și la recuperarea unui anumit tip de caducitate. Un avînt romantic și pîgîn se preschimbă în imperativ al mărturisirii și în melos liturgic. Cel de-al doilea ilustrează, din contra, tipul artistului interiorizat, solitar și contemplativ, acoperind cu destulă rigoare ceea ce înțelegem îndeobște prin *modelul clasic*. Ciclurile lui Bernea sînt modalități de a înfrînge, pe spații bine dimensionate, ofensiva unei lumi în plină expansiune, pe cînd ciclurile lui Dumitriu ritmează un discurs fluid, circumscris unei obsesii unice, dar în permanență stare de regenerare. În recenta sa expoziție, care este și cea mai importantă de pînă acum, lucrurile se limpezesc de la sine și îl așază pe Dumitriu într-un univers care-l definește în mod fundamental. Fascinat de obiecte și de materi-

alitatea lor, el își alege acele motive care îi permit concomitent descrierea globală și privirea analitică. În cea mai mare parte ele sînt obiecte deja investite cu o semnificație, cu o identitate și cu o anumită calitate morală. Decontextualizate prin absorbția lor în convenția tabloului, odihnind solitare pe ample fonduri neutre, ele se recontextualizează în actul privirii, printr-o sumă de complicități cu ochiul și prin instantaneele provocări ale memoriei. Grapa, jugul, daracul, strecurătoarea, covata, pielea întinsă la uscat, peretele de birme etc., oferite în cea mai pură formă a expresiei lor, dobîndesc o subită polivalență fără să-și piardă vreo clipă limpezimea. Ele invocă în același timp: 1) structuri plastice care permit o maximă organizare a limbajului, 2) obiectele care au servit drept model și 3) nenumăratele determinări care le definesc funcția și le califică simbolic și moral. Prin reprezentare este invocată, într-o variantă aproape aseptică, o lume rurală împinsă pînă la marginea mitului. Dar Dumitriu nu este propriu-zis un pictor al satului, el nu investighează specificități, nu caută atmosfera și nici nu conturează psihologii. Satul lui rămîne doar o construcție mentală, un extract aproape livresc dintr-o inepuizabilă memorie colectivă. Extinzînd aria de cuprindere a acestui spațiu, care nu este decît o formă de reprezentare a elementarului, pictorul mai aduce cîteva elemente de identificare. Sub pretextul unor naturi statice și al unor compoziții în peisaj, el nu face decît să-și precizeze habitatul cultural și să-și alimenteze visul edenic care se

leagă de reprezentarea lumii tangibile, a terestrului. Naturile moarte tratate hiper-realist, un măr supradimensionat a cărui solitudine plastică invocă pictura metafizică, un peisaj în tonalități sumbre, fără lumină interioară sau purtată, dar care conține conturul unei siluete umane - în fapt, o umbră evanescentă care poate fi a privitorului însuși - sînt tot atîtea modalități de a ramifica această lume a satului prin manipularea elementelor sale constitutive. Și pentru că pămîntul este elementul esențial în pictura sa, Ion Dumitriu își prelungește discursul său htonic în cîteva naturi statice care se sprijină pe roadele depline ale pămîntului (sau ale *subpămîntului*): cartoful și sfecla. Surprins în stare germinativă, la limita putrefacției cu regenerarea, aceste depozitare de energii telurice, invocate prin imaginea lor, completează portretul lui Dumitriu ca pictor și poet al spațiilor agreste. Unul împăcat cu sine și la fel de autentic pe cît de mare îi este discreția.

Bernard Malamud (1914-1986) face parte dintr-o categorie de scriitori americani care, în vir-

tutea deprinderilor procustiene ale istoriei literare, îi numără și pe Saul "Bellow, pe Philip Roth și pe Chaim Potok, parțial pe Isaac Bashevis-Singer. Și-a început, aproape concomitent, în deceniul al cincilea, dubla carieră de prozator și de profesor de stilistică. Născut într-o familie de imigranți, a explorat ca artist o lume în care frâna socială, umiliința și cenușiul vieții refuză alunecarea definitivă în neputință și grotesc; au loc revelații și rupturi psihologice care schimbă perspectivele, întorcându-le spre umor, bunătațe și speranță, sau măcar înno-bilează suferința. Exegeții au surprins filiații din Cehov, Joyce și Șalom Alehem; a fost categorisit și ca "un Chagall care scrie". A publicat romane (Reparatorul, Chiriașii, Viața lui William Dubin), preferințele lui mergând însă, temperamental și programatic, spre povestirile scurte (culegeri ca Negrul este culoarea mea preferată, Butoiașul vrăjit, Oameni), care i-au adus faimă internațională.

CHIAR dacă ar fi încercat să nu și-o mărturisească, pe Tommy Castelli, la cei douăzeci și nouă de ani ai săi, viața îl plictisea de moarte. Și asta nu atât din pricina Rosei și a micului magazin în care își câștigau existența bănuț cu bănuț - și nici din pricina acestor ore insuportabil de lungi în care vindeau cu țărâita bomboane, țigări și limonadă. De vină era jalnicul simțământ, care îl rodea până în rărunchi, de a se fi lăsat prins în plasa unor greșeli, unele săvârșite înainte ca Rosa să-i fi spus Tommy în loc de Tony. Sub numele de Tony fusese un tânăr plin de visuri și de planuri. Pe atunci, năzuința sa cea mai îndrăzneată era să evadeze din acest cartier de hardughii cu multe caturi, înecate într-o sărăcie murdară și foind de copii. Dar nu izbutise; totul îi mersese pe dos. La șaisprezece ani a părăsit școala de meserii, de unde ar fi trebuit să iasă cizmar, și a început să hoinărească împreună cu băieții care purtau șepci gri și pantofi cu talpă de crep, niște vlăjgani pentru care timpul nu conta, și nici gologanii. În localurile de jaz aciuat prin subsoluri, ei arătau tuturor celor care voiau să vadă pungile lor doldora de bani - și tuturor celor care le priveau ochii li se făceau mari cât cepele de uimire. Banda și-a făcut rost de un automat argintiu de cafea, după care a urinat un televizor. Organizau petreceri unde se servea pizza și la care își aduceau tipele înhăitrate cu ei.

I-a plăcut să aibă de-a face cu aceste poame și să circule în mașinile lor. De aici și până la atacarea depozitelor de băuturi alcoolice nu mai era decât un pas. Cu asta a și început mizeria întregii lui vieți actuale. Din fericire, negustorul de gheață și de cărbuni care era proprietarul casei în care locuia Rosa îl cunoștea pe capul bandei și a obținut să fie lăsat în pace. Apoi, încă înainte de a-și da seama ce se pune la cale - căci toată istoria asta băgase în el o spaimă ucigătoare -, tatăl lui a ticluit lucrurile împreună cu tatăl Tosei: Tony să se însoare cu Rosa, iar socru-său să-i aranjeze, din agoniseala lui, un magazin de dulciuri: așa își va

putea asigura un trai cinstit. Dar ideea unui magazin de dulciuri îl umplu de silă pe Tony, iar Rosa îi apărui bleagă, prea puțin ispititoare. De aceea, o șterse în Texas și vagabondă pe acolo. Adevărul este, însă, că în Texas spațiul era prea larg pentru dânsul, așa că s-a întors acasă; toată lumea zicea că a făcut-o pentru Rosa și pentru dugheana cu dulciuri. Cei doi tați au reluat discuția și, fără ca el să se fi împotrivit, a căzut în capcană.

În felul acesta a aterizat Tommy în Prince Street din Greenwich Village, unde era prins zilnic de la opt dimineata până la miezul nopții, cu o pauză de un ceas la amiază, când urca în locuință să tragă un pui de somn. Joile, prăvălia era închisă; atunci putea dormi după pofta inimii, iar seara se ducea de unul singur la cinema. Era acum prea obosit pentru a se gândi la vreo escapadă. O singură dată a încercat să câștige niște bani pe cont propriu, cu niște lozuri pe care un anume sindicat le distribuia în cartier. Rosa nu știa nimic de treaba asta. I-a ieșit o sumă frumușică din care a izbutit să pună deoparte cincizeci și cinci de dolari. Numai că o gazetă a pomit atunci o campanie împotriva aceluși sindicat și afacerea a căzut baltă.

Orele de dimineată erau întotdeauna pentru el partea cea mai bună a zilei, deoarece Rosa rămânea sus, în locuință, ocupându-se de gospodărie, iar pe clienții care se iveau până la amiază îi puteai număra pe degete. Rămânea singur și liniștit, cu o scobitoare între dinți și picotea peste tejgheaua de limonadă, cu ochii ațintiți pe "News" ori "Mirror". Sau, când vreun băiat de la cabaretul cu jazband venea după un pachet de țigări, flecărea cu el despre caii care alergau în acea zi la curse și despre pariurile câștigătoare. Ori, pur și simplu, ședea pe un scaun, bea cafea și se gândea ce ar putea face cu cei cincizeci și cinci de dolari ascunși în pivniță. Așa se scurgea de obicei dimineata, dar, după cele întâmplute cu automatul, întreaga zi a devenit pentru el împrăștiat de plictisitoare; se simțea el însuși o ființă rău mirositoare. Timpul putrezea în el și singu-

rul lucru la care se putea gândi era somnul de după-amiază, din care se va trezi cu presimțirea amară a lungii seri ce-l aștepta în magazin, în vreme ce alții fac numai ce le este pe plac. O blestema pe Rosa, blestema prăvălia de dulciuri și blestema însăși viața nefericită ce i-a fost hărăzită din clipa în care s-a născut.

În una din aceste dimineți cenușii, a intrat în magazin o fetiță care locuia în partea cealaltă a blocului și i-a cerut două suluri de hârtie mătăsoasă, unul roșu și altul galben. Tare ar fi avut Tommy chef s-o trimită la naiba ca să nu-l mai deranjeze; totuși, s-a îndreptat mormăind spre partea din spate a magazinului, unde Rosa avusese strălucita idee să dosească sulurile. Era, de fapt, un drum obișnuit pentru dânsul deoarece fetița venea, de la începutul verii, în fiecare zi de luni, să facă aceeași cumpărătură. Mama ei, o femeie cu fața pietroasă - care arăta de parcă și-ar fi pus singură la cale văduvia -, se îngrijea, după orele de școală, de doi copii mici, cărora le dădea hârtie din aceasta să decupeze figuri. Fetița, căreia nu-i știa numele, semăna cu maică-sa, numai că trăsăturile nu-i erau atât de ascuțite, și avea pielea albă, iar ochii îi erau foarte întunecați. Nu era însă drăguță și se putea ghici că la douăzeci de ani va deveni și mai puțin atrăgătoare. Tommy observase că, atunci când el se ducea să aducă hârtia, fetița rămânea pe loc, temându-se parcă de întunericul din fundul magazinului, deși acolo erau păstrate benzile desenate la care ceilalți copii căutau să ajungă, fie și cu prețul unei păruieli. Când se întorcea cu hârtia, dânsa arăta și mai palidă, iar ochii îi scânteiau. Ea îi dădea întotdeauna două monede încălzite în palmă și ieșea apoi fără a-și întoarce privirile.

Rosa, care nu avea încredere în nimeni, agățase de peretele din fund o oglindă, ca să vadă și de acolo ce se petrece în magazin. În acea dimineată de luni, când Tommy, ros de tristete, a deschis un sertar pentru a scoate din el hârtia cerută de fetiță, s-a întâmplat ceva care i-a dat sentimentul că visează. Ridicându-și întâmplător privirile, n-a mai văzut-o în oglindă pe fetiță, ci a zărit o mână albă ridicând capacul unui borcan și scoțând un pachetel de ciocolată, apoi încă unul. Pe urmă, fetița s-a întors în fața tejghelei și a rămas acolo cu o figură nevinovată, așteptându-l pe dânsul. În acele clipe, lui Tommy i-a venit s-o apuce de guler și s-o scuture până ce va da înapoi tot ce șterpelise. Dar își aminti atunci de unchiul său Dom, care, înainte de a-i părăsi, obișnuia să-l ia cu dânsul, numai pe el dintre toți copiii familiei, când se ducea la pescuit de crab în golful Sheepshead. Odată, au plecat de acasă la căderea nopții și au lăsat în apă plasa de sârmă cu momeală, pentru ca, numai după câteva secunde, s-o tragă în sus și să găsească în ea un crab

O povestire de

Închisoarea

tânăr, verzui. Chiar atunci s-a apropiat de ei un polițist gras și le-a cerut să arunce crabul la loc în apă, cică n-ar fi avut treizeci de centimetri în lungime. Dom i-a spus că are treizeci de centimetri, iar polițistul i-a zis să n-o facă pe nebunul. Atunci, Dom a măsurat crabul și a reieșit că era lung de treizeci și trei de centimetri - și, după aceea, a răs până în zori pe seama polițistului. Tommy și-a amintit apoi ce a simțit când Dom a dispărut - și lacrimile i-au împânzit ochii. Se gândi la ce s-a ales din viața sa și la fetița asta. Era mâhnit de faptul că s-a apucat de hoții la o vârstă atât de fragedă. Simți nevoia să facă ceva pentru ea, s-o avertizeze că trebuie să pună capăt furtisagurilor cât mai e timp, ca să nu facă praf din viața ei încă înainte de-a fi pășit în ea. Dorea fierbinte să facă așa, dar, când s-a apropiat de dânsa, fetița îl privi foarte tulburată, pesemne pentru că el lipsise prea mult. Neliniștea din ochii ei îl amuți. Ea îi întinse bănuții, apucă cu un gest repezit sulurile de hârtie și fugi din magazin.

Tommy trebui să se așeze. Deși mai înainte nu fusese în stare să scoată un cuvânt, dorința de a vorbi fetiței nu se stinsese în el, ba devenea tot mai puternică. Încercă să i se împotrivească, spunându-și că asta este, fetița a sfeterisit pachetelele de ciocolată și gata, iar lui îi este străin și antipatic rolul de educator. Totuși, nu putea socoti neimportant ceea ce credea că e obligat să facă. Se temea însă că nu va găsi cuvintele potrivite; se exprima greoi întotdeauna, poticnindu-se mereu, mai ales în situațiile neobișnuite. Și se mai temea că fetița nu-l va lua în serios, dacă spusele lui vor suna ca o idiotie. Efectul trebuie să fie sigur: chiar dacă se va speria, ea să-și dea seama că tot ce aude este spre binele ei.

N-a discutat cu nimeni despre dânsa, dar se gândea mereu la ea și, când ieșea din magazin să ridice oblonul ori să ștergă fereastra, se uita în jur și o căuta printre copiii care se jucau pe stradă - dar nu o zărea. În următoarea zi de luni, în prima oră de la deschiderea magazinului a fumat un întreg pachet de țigări. I se părea că acum știe ce are să-i spună, dar îl îngrijoră gândul că, din vreun motiv, ea n-o să vină - sau, dacă va veni, n-o să aibă curajul să-și repete isprava. Tommy voia ca fetița să se lase de hoție, dar numai după ce el îi va fi deschis ochii. Pe la unsprezece, în vreme ce, resemnat, citea ceva în "News", ea apărui totuși. Ochii îi sclipeau atât de tare, încât n-o mai putu privi în față. Era limpede că o să fure din nou. Se duse în spatele magazinului, trase încet sertarul și, ținându-și capul aplecat, aruncă o privire fugară în oglindă și o zări strecurându-se în spatele tejghelei. Inima lui Tommy bătea sălbatic, își simțea picioarele ținute de podea. Încercă să-și amintească ceea ce-și propusese, dar în capul lui se căscase parcă un gol

Bernard Malamud

întunecat. Până la urmă, o lăsa să plece fără a-i fi spus ceva. Limba îi era paralizată și monedele îi ardeau palma.

Mai târziu s-a convins că nu vorbise cu ea deoarece, cu pachetele de ciocolată asupra ei, s-ar fi speriat mai tare decât era în intenția lui. Când a venit momentul să urce în locuință, în loc să se culce, el s-a așezat la fereastră bucătăriei, privind spre curtea interioară. Își reproșă că a fost slab, excesiv de laș, dar, pe urmă, se gândi că nu are ce regreta, pentru că există o cale mai bună. O să-i dea indirect de înțeles, o să-i arate în vreun fel că știe totul și că e sigur că, după aceea, n-o să mai pună mâna pe ce nu-i al ei. Ceva mai târziu o să discute deschis cu ea și-o să-i explice de ce a făcut bine că s-a lăsat de furtisaguri.

În lumea următoare, înainte de venirea fetei, a golit borcanul din care dânsa scotea ciocolata. Își va da astfel seama - spera el - că se știe totul. Dar n-a fost așa. Ea a stat puțin pe gânduri, apoi a scos din borcanul vecin două acadele, strecurându-le în poșetă de piele lăcuită de care nu se despărțea niciodată. Peste o săptămână, Tommy a golit întregul raft, dar ea, fără a bănuși nimic, a luat alte zaharicale, din raftul de dedesubt. Data următoare, Tommy a pus niște mărunțiș pe platoul de sticlă de la cassă, monede de un cent și de cinci cenți. Fetița nu s-a atins de ele, a luat însă câteva bomboane, ceea ce iar l-a pus în încurcătură.

Rosa l-a întrebat de ce, în ultima vreme, cade mereu pe gânduri și de unde atâta poftă de ciocolată la el. Nu i-a dat nici un răspuns, iar ea a început să măsoare din ochi, bănuitoare, toate femeile care intrau în magazin, chiar și fetele. Tommy i-ar fi dat o sca-toalcă peste mutră, dar, întrucât ea nu știa ce are dânsul pe inimă, a preferat s-o lase în pace. Îl urmărea gândul că e cazul să întreprindă ceva, altfel fetei îi va fi tot mai greu să se lase de furat. Trebuia să se țină tare. Până la urmă, își croi un plan care îl mulțumi. Va lăsa în borcan două pachetele de ciocolată și sub învelișul unuia din ele va pune un bilet pe care ea îl va citi când va fi singură. A schițat mai multe texte pe fâșii înguste de hârtie, iar pe cel care i-a plăcut mai mult l-a transcris cu litere de tipar pe un cartonaș. Suna așa: "Nu mai fă asta, altfel vei avea de suferit toată viața". Stătu în cumpănă: cum să semneze? "Prietenul tău" sau "Un prieten"? Hotărî să semneze "Prietenul tău" și strecură cartonașul sub ambalajul unuia din pachetele.

Era într-o vineri. Așteptă cu înfrigurare ziua de luni, dar luni ea nu se ivi. Tommy a stat ca pe ghimpi până ce a coborât Rosa, apoi a urcat foarte dezamăgit în locuința lor. S-a întins pe pat nedescăltat, cu ochii fixați în tavan. Se simțea jignit; fetei l-a dus de nas și acum i-a întors spatele, pentru că, probabil, a pescuit un pește mai

mare. Cu cât se gândea mai mult, cu atât era mai dezolat. Capul începu să-l doară atât de tare că nu putu adormi decât într-un târziu. S-a trezit fără dureri de cap, dar cu sufletul copleșit de amărăciune. Își aminti că Dom, după ce a ieșit din închisoare, a șters-o Dumnezeu știe unde. Oare ar da de el dacă ar porni să-l caute punând la bătaie cei cincizeci și cinci de dolari? Îi trecu apoi prin minte că Dom, în cazul că mai trăiește, e acum un om bătrân și că-i posibil să nu-l recunoască dacă l-ar întâlni. Se gândi la ciudăteniile vieții. Nici când nu obții ceea ce dorești. Oricât te-ai feri, săvârșești greșeli de-ale căror urmări nu mai scapi. El, Tommy, n-a putut contempla niciodată cerul sau marea, deoarece zace într-o închisoare; nimeni nu-i zice închisoare sau, dacă-i spune așa, lumea nu știe sau se prefăce că nu știe despre ce e vorba în fapt. Tommy gemea pe pat, incapabil de vreo mișcare, ca apăsător de un blestem, golit de orice gânduri și sentimente despre sine și despre toți ceilalți.

Când, în sfârșit, coborî în magazin oarecum mirat și amuzat că Rosa l-a lăsat să respire fără a-l cicăli o bucată de vreme, dădu acolo de o mulțime de oameni și o auzi pe nevastă-sa tipând. Se strecură cu greu prin înghesuială și o văzu pe Rosa zgâlțâind-o pe feteiță atât de tare încât căpșorul îi zbură încoace și încolo ca un balon legat de un băț. Prin urmare, nevastă-sa o prinsese furând ciocolată. Scoțând un strigăt, Tommy o smulse pe Rosa de lângă feteiță desfigurată de frică.

- Ce se petrece aici? Vrei s-o omori?

- A furat! urlă Rosa.

- Ține-ți gura!

Pentru a o sili să tacă, o izbi peste buze, dar lovitura fu mai puternică decât intenționase. Rosa se răsturnă cu un icnet pe spate. Buimăcită și amuțită, se uită pe rând la toți cei de față și scoase un zâmbet chinuit. Fiecare putu observa că printre dinți i se scurgea un fir de sânge.

- Du-te acasă! îi porunci Tommy fetei.

În ușa se iscă o îmbulzeală și în magazin intră mama fetei.

- Ce s-a întâmplat? întrebă ea.

- A furat ciocolată! strigă Rosa.

- Eu i-am dat voie să ia, spuse Tommy.

Rosa holbă ochii la el, ca și cum ar fi lovit-o a doua oară, apoi porni să se vaita cu buzele strânse.

- Un pachetel era pentru tine, mămică, spuse fetei.

- Maică-să îi trase o palmă.

- Hoață mică ce ești! Arde-ți-ar focul mâinile cu care ai furat!

Femeia înhăță feteiță de un braț, mai-mai să i-l smulgă din umăr. Feteiță se urni în pașii unui dans grotesc, gata-gata să se prăbușească înainte. Ajunsă în ușa, izbuti totuși să-și întoarcă fața ei lividă și să scoată spre dânsul o limbă roșie.

Prezentare și traducere de
Anton Celaru

MERIDIANE

O saga sovietică

Vasili Axionov (n.1932) este fiul unor "dușmani ai poporului", arestați în 1937. La data arestării, tatăl era secretarul comitetului regional de partid din Kazan, iar mama, Evghenia Ghinzburg, profesoară de marxism-leninism la Universitatea din

Kazan. Tatăl a stat 15 ani la Vorkuta, iar mama, 10 ani în închisoare, singură în celulă. Ei mai aveau un fiu, Alioșa, care a murit de foame în timpul războiului, la Leningrad. După eliberarea din închisoare, în 1948, Evghenia a primit domiciliu obligatoriu pe viață la Magadan. Acolo s-a dus să stea cu ea Vasili, care abia o cunoștea. Întâlnirea este descrisă de Evghenia în cea de a doua carte a ei, *Cerul de la Kolima*, prima, *Amețala*, cuprinzând episoadele arestării. Hotărînd să studieze medicina, Vasili Axionov pleacă la Leningrad în 1956. Grație mamei sale, o mare iubitoare de literatură, știa pe dinafară toți poeții "secolului de argint" și ai avangardei. Începe să scrie proză și primul său roman, *Colegii*, are un enorm succes. Urmează *Bilet pentru stele*, *Portocale de Maroc* și *E timpul, prietene*, romane ale frondei tinerești în care generația epocii hrușcioviene se recunoaște. În epoca Brejnev, împreună cu Andrei Bitov, Evgheni Popov, Viktor Erofeev și Fazil Iskander inițiază almanahul literar "Metropol" care se opune cenzurii publicând literatură "curajoasă". Deși n-a fost propriu-zis disident, Axionov, devenit indezirabil, a fost silit să emigreze, stabilindu-se în 1980 la Washington. Romanul-gigant *O saga moscovită*, în trei volume, care amestecă istoria personală cu marea istorie a URSS, s-a bucurat de succes în America, fiind acum tradus și la Gallimard. În Rusia, cartea e un best-seller; tirajul fiind epuizat, se vînd cu suprapreț copii xerox.

Amantul Colivăresei în "Le Monde"

"Le Monde des Livres" din 9 iunie, care ne-a parvenit cu întârziere, conținea o surpriză: o amplă cronică, semnată de Edgar Reichmann, la *Amantul Colivăresei* de Radu Aldulescu, apărut anul trecut la Nemira. Autorul este considerat de

recenzent drept "cel mai important prozator român din ultimii ani" și e comparat cu Celine și Paul Auster. Articolul, intitulat *Orfanii comunismului*, e elogios și stîrnete curiozitatea cititorului francez pentru scrisul lui Radu Aldulescu.

un radio actual

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

637.37.90; 637.56.45

Luni: Portrete din gulagul românesc - Irina Corbu
Marți: Câinele de pază - Cornel Nistorescu
Miercuri: Punct și virgulă - Carmen Bendovski
Joi: Fiți întreprinzători - Bogdan Teodoriu
Vineri: Taxiul de noapte - N.C. Munteanu

Eliade și Cioran în spaniolă

BODA EN EL CIELO

MIRCEA ELIADE

Traducția de Joaquín Garrigós

ROSEL

Luna trecută au apărut în Spania, în traducerea lui Joaquín Garrigós, *Nuntă în cer* (Boda en el cielo) de Mircea Eliade, la "Ronsel Editorial", și *Amurgul gândurilor* (El ocaso del pensamiento) de E. M. Cioran la "Tus Quets Editores". Ambele cărți, după cum ne-a informat traducătorul, s-au bucurat de un mare succes de critică și de librărie, fiind difuzate și în țările americane de limbă spaniolă.

E. M. Cioran

EL OCASO DEL PENSAMIENTO

Traducție de Joaquín Garrigós

Inedit

După cum informează "Newsweek", editura Scribner a cumpărat *Laysenul pierdut*, o năvelă romantică scrisă de adolescenta Margaret Mitchell. Editura a plătit o sumă mare (nedeșvăluită) pentru manuscrisul acesta descoperit anul trecut, care conține 13.000 de cuvinte.

Teatrul baroc reînvie

La Paris a luat naștere *Teatrul baroc al Franței*, destinat să reînvie stilurile vocale, teatrale, instrumentale, coregrafice de epocă. Montările vor avea la bază cercetări aprofundate făcute împreună cu CNRS și Universitatea Paris Sorbonne. În fruntea acestei încercări îndrăznețe vor sta specialiști prestigioși ca Philippe Beaussant, Francisco Soleri și Marie Geneviève de Masse.

Revista revistelor

Patria ca loc de parcare

TERIBIL de supărat că, făcînd o excursie cu treburi pe la Guvern, un jandarm nu l-a lăsat să-și parcheze mașina unde avea chef, Adrian Păunescu probează guvernul Văcăroiu în *VRE-MEA*. El anunță, cu năduf, că n-o să mai calce pe la Palatul Victoria cît o mai fi la putere actualul executiv, deoarece el nu se consideră omul pe care să-l oprească orice jandarm "cu lăbuța" cînd îl mîină de la spate trebile patriei. Da, din păcate pentru Adrian Păunescu, patria are stopuri, polițiști și dispune de jandarmi. Aceștia din urmă, cînd se află în misie, își vîd de ea, otrăvind elanurile poetului cu mărunțișuri de genul "Nu parcați aici!" Nu ne-am mira dacă autorul unui poem ocazional compus la botezul progeniturii lui Fane Spoitoru desfășurat la Palatul Parlamentului va scrie acum un poem intitulat *Patria ca loc de parcare*.

În editorialul din nr. 6 al revistei *TIMPUL*, poetul Liviu Antonesei scrie despre monumentul de inspirație funariotă ridicat la Cluj, în memoria lui Avram Iancu. "Dacă un răuvoitor ar fi dorit să-l ridiculizeze pe Avram Iancu, exact un asemenea monument i-ar fi închinat. Nu cred că dl. Funar este un răuvoitor, nu cred că D-Sa a avut vreo intenție ironică atunci cînd a comandat și aprobat statuia. Cred însă că D-Sa n-are nici cea mai firavă capacitate de a aprecia o operă artistică. Mai cred că D-Sa ar trebui să consulte un psihiatrist - și statuia lui Avram Iancu și monumentul Memorandiștilor au o nefirească expresivitate falică. Problema care se pune în legătură cu avîntul spre monumental al primarului Clujului este aceea a responsabilității. Poate un primar să facă tot ce-i trece prin cap în orașul pe care-l păstorește? El poate fi lipsit de gust, cum este cazul d-lui Funar, dar consilierii municipali nu au nici un cuvînt de spus? Iar dacă și consilierii sînt la fel de lipsiți de gust, orașul nu are nici un mijloc de protecție împotriva kitsch-ului de factură monumentală?" Cum se poate vedea, clujenii n-au izbutit să-l împiedice pe Funar să-și impună punctul de vedere și, cum se

știe, primarul acestui oraș are și alte proiecte de aceeași factură în cap. Cum tot am ajuns la capitolul Funar, acesta a declarat că pentru Legea Învățămîntului nu-l mai iartă pe președintele Iliescu și că nu se lasă pînă nu-i aplică procedura de suspendare. Altfel, primarii opoziției sînt măturați din funcții pentru diverse chichite administrative, în timp ce Funar a ajuns să se creadă un soi de Ceaușescu al Clujului, făcînd acolo tot ce-l taie capul. Fără doar și poate că o mare parte din ceea ce se întîmplă acum în România n-ar avea loc dacă lăudătorii de azi ai lui Ceaușescu ar avea doza minimă de bun simț să-și amintească și să amintească de marile rele făcute la indicația lui în această țară. Așa se face că acum asistăm la manifestările paranoice ale unui ceaușism fără Ceaușescu de cea mai joasă și mai înrîstătoare factură. Adrian Păunescu se simte insultat de un jandarm care-și face datoria, Funar desfigurează Clujul cu monumente kitsch, iar un C.V.T. calomniază persoane și instituții în cel mai scandalos chip cu putință. Or, cînd asemenea persoane se află în partea de sus a societății, de ce ne-am mai mira că oameni obișnuiți nu se sinchiesc de legi?

Țintă fixă

DE CÎND a adoptat formatul carte, cu 96 de pagini mari și aerisite, *VATRA* a urcat pe primul loc în topul lunarelor literare: e bine scrisă, are personalitate, originalitate, noutate în structurarea materiei (păcat că acuratețea tipografică lasă de dorit, răbdarea și meticulozitatea epuizîndu-se la mal, în faza de corectură). Apreciem superlativ secțiunea intitulată *Țintă fixă*, centrul de greutate al revistei, în care un autor contemporan important e privit (ochit) din diverse unghiuri, stabilindu-se astfel numeroase repere pentru istoria literară și un dosar pentru o eventuală monografie. În primul rînd, trebuie remarcat că se evită admirația necondiționată, exclamativă și nu sînt ocolite nici punctele vulnerabile, ideile discutabile, judecățile subiective ale unor "ochitori" ei înșiși personalități accentuate - ceea ce dă sarea și piperul "dosarului". În nr.4, "ținta" este Matei Călinescu, iar țintașii - Adrian Marino, Victor Ivanovici, Mircea Ivănescu, Iulian Boidea, Letiția Guran, Caius Dobrescu, Gheorghe Grigurcu, Dumitru Mureșan, Ion Bogdan Lefter și Andrei Bodiu, reprezentînd mai multe generații și opțiuni teoretice și stilistice, într-un mozaic de genuri publicistice - de la convorbire la studiul doct, cu note și trimiteri bibliografice, și de la recenzie la evocare - bine dozate spre a ține treaz interesul cititorului. Iată ce-i răspunde Matei Călinescu, în această vară, lui Al. Cistelecan la întrebarea: "Cum vi se par zbatările noastre întru democratizare, ce credeți că ne ține într-un post-comunism care nu se emancipează de trecut?" "Nici pe plan politic nici pe plan economic România nu a intrat, cum ar fi fost normal, într-o perioadă de tranziție. S-ar putea spune: comuniștii (de fapt securiștii) și-au schimbat ideologia dar nu și puterea. Concesiile minore și chiar pur cosmetice pe care le-au făcut în primele luni ale anului 1990 au fost deja anulate. Se vorbește de o restaurație, dar cum aceasta nu poate fi o restaurație a comunismului, ci doar a puterii comuniștilor, mult nu e de restaurat. Restaurarea afectează doar acele domenii în care se făcuseră concesiile minore. O adevărată tranziție spre forme de guvernămînt și instituții democratice (dintre care poate cea mai

Încheierea tranziției

DIN PRICINA căldurii, nici un ziar n-a inițiat o anchetă de opinie pe tema sfîrșitului tranziției. Sau poate din pricină că n-a catadicsit nimeni să ia în serios spusele d-lui Năstase despre acest sfîrșit. Dar să vedem puțin cum s-a încheiat tranziția. Mai întîi prin votarea în Parlament a legii caselor naționalizate. Apoi prin întărirea, tot în Parlament, a dreptului unora dintre aleșii patriei de a face parte din așa-numitele AGA, iar în ceea ce ne privește pe toți cu încă un rînd de scumpiri. Era să uit - în joia cînd a anunțat dl. Năstase sfîrșitul, s-a nimerit o căldură, de nu-ți mai venea să te miri de nimic.

În cinismul ei, legea caselor dovedește că parlamentarii partidelor de la putere s-au hotărît să ia în serios sfînta proprietate. Ca probă de bune intenții, ei și-au atribuit dreptul de a deveni proprietari ai caselor odioasei burghezii naționalizate de comuniști. După cum spunea dl. Ștefan Cazimir, istoria nu mai poate fi dată înapoi. Trebuie să recunoaștem că în materie de spații locative la noi istoria e de neînduplecat. Ea nu vede acte de proprietate în bună regulă, nu vede că exproprierile s-au făcut de o manieră banditească și în folosul unor persoane. În România, istoria e chioară, ceea ce fostul lider al liber schimbistilor nu spune, dar, fără să vrea, ne dă de înțeles. Că istoria e chioară m-aș fi așteptat s-o fi subînțeles un Dan Mărtian sau un Adrian Năstase, dar nu acest admirator al lui Caragiale și autor al unei cărți despre kitsch. Cînd îți place Caragiale, te ferești să spui prostii, chiar dacă faci parte din partidul de guvernămînt. Din păcate pentru el, profesorului Cazimir îi place mai mult partidul de guvernămînt. Fiindcă există numai istorici chiori, subtilitate care cu siguranță că scapă unor spirite precum d-nii Mărtian și Năstase. Cultura d-lui Mărtian pare făcută în exclusivitate din broșurile de partid destinate agitatorilor. Cît despre dl. Năstase, prin gura sa vorbește de fiecare dată altă persoană, după cum o cer împrejurările, astfel că ar fi o greșeală să-l bănuim de subtilități personale. Așa că sarcina de a spune prostia în cuvinte memorabile a

căzut pe scriitorul și istoricul literar Ștefan Cazimir. Așadar, în materie de proprietate, partidul de guvernămînt a hotărît că ea va trebui susținută.

Atît doar că același partid de guvernămînt are o sumedenie de oameni în aceste AGA, prin care se scot bani frumoși de pe urma unor întreprinderi de stat muribunde. Or, e clar că bună ziua că primii care se vor opune ca aceste întreprinderi să fie privatizate pentru a intra în zodia riscului vor fi chiar reprezentanții partidului de guvernămînt. Așa că la fel de sfînta proprietate a statului va fi menținută în pofida oricăror calcule de rentabilitate. Reiese de aici că pînă cînd vaca statului nu va fi cu desăvîrșire mulsă, privatizarea va rămîne cam pe la stadiul actual. Căci acesta e marele secret al privatizării în România: să devii proprietar în chestiuni sigure, iar în rest să te asociezi cu statul, ca să aibă cine suporta pierderile. Prin pierderile de stat înțelegînd suferințele oamenilor de rînd care, la final de tranziție, pîtrund în magazinele de alimente cu sfiala cu care, prin '91, se aventurau în primele magazine de lux care luaseră locul altora, cu destinație plebeiană. Partidul condus de dl. Năstase a izbutit performanța de a sărăci populația afit de rău și de a-i îmbogăți pe cîțiva afit de mult, încît, politic vorbind, și-a mîncat creditul normal. Acesta e motivul pentru care A.Năstase a proclamat încheierea tranziției. Acest șef al PDSR-ului a vrut să zică, după părerea mea, două lucruri. Unul e că privilegiatii partidului și-au făcut suma. Ignorîndu-i însă pe ceilalți, dl. Năstase s-ar putea să afle că mai e nevoie de vreun an de tranziție, ca să nu-l abandoneze cei care nu s-au grăbit. Al doilea, ceva mai nebulos, vrea să fie o promisiune pentru omul de rînd care a ajuns să blesteme tranziția ca pe Ciuma lui Caragea. După mine, dl. Năstase a greșit amarnic proclamînd sfîrșitul tranziției cînd scumpirile au devenit exasperante. Fiindcă de aici nu se poate scoate decît o singură concluzie - că tranziția ne mai lăsa speranțe, normalitatea însă ne va scoate din pepeni.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draqo print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag.- 500 lei

Cronicar